

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Liberální feminismus Simone de Beauvoir a Betty Friedan

– komparativní analýza a kritická reflexe

Petra Doležalová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Liberální feminismus Simone de Beauvoir a Betty Friedan

– komparativní analýza a kritická reflexe

Petra Doležalová

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Strnadová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala především paní doktorce Lence Strnadové za konzultace, odborné rady, čas a především vstřícnost, kterou projevila při vedení této práce.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. DRUHÁ VLNA FEMINISMU	6
2.1 Liberální feminismus	9
3. BETTY FRIEDAN	12
3.1 Pojmenování problému.....	14
3.2 Pohled na vzdělání	17
3.3 Sexualita	20
3.4 Navrhované řešení problému	23
4. SIMONE DE BEAUVOIR	24
4.1 Pojmenování problému.....	26
4.2 Pohled na vzdělání	29
4.3 Sexualita	30
4.4 Navrhované řešení problému	33
5. KOMPARACE AUTOREK A JEJICH DĚL	34
6. KRITICKÁ REFLEXE MYŠLENEK AUTOREK	38
7. ZÁVĚR	43
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
9. RESUMÉ	55

1. ÚVOD

Feminismus jako směr, který je zmiňován mnohými autory a autorkami jak už v negativním, tak pozitivním smyslu, se začal vyvíjet už v 18. století. K jeho plnému rozvoji ale došlo mnohem později, především ve 2. polovině 20. století. Jak je známo, v této době ženy bojovaly za práva, která byla společností připisována všem bez rozdílu, ale realita té doby byla jiná a základní práva se týkala pouze některých mužů. Touha po svobodě, kterou v této době nezakusila snad žádná žena byla hnacím motorem a dodávala sílu ženám, které se rozhodly vystoupit za dob Velké francouzské revoluce či později bojovat za volební právo a uznání v Anglii. Kromě držitelů politické moci, to bylo ovlivněno podporou diskurzu útlaku i spisovateli a mysliteli této doby, kteří ženám ve svých dílech odepírali svobodu, upozadovali jejich touhu po vzdělání, upírali jim přirozené sexuální pudy a všechny tyto atributy připisovali pouze chlapcům a mužům. Žena tak v této době byla dá se říci bytostí nesvéprávnou, ozdobou mužů ve veřejném prostoru, služkou v prostoru soukromém.

První vlna feminismu dokázala do 30. let 20. století víceméně splnit své požadavky a vyčerpala tak sama sebe, na světové scéně se s nástupem fašismu a nacismu objevily problémy jiné. A tak i ženské hnutí na chvíli odložilo své další velké požadavky a soustředilo se na věci akutních válečných a poválečných potřeb. Na počátku 60. let 20. století začala tzv. druhá vlna feminismu, která vznikla jako reakce na poválečný ideál ženy v domácnosti a života na předměstí, jako reakce na život, který často izoloval ženy v domácnosti a limitoval jejich volby a příležitosti. Během vývoje došlo k rozštěpení směru na různé proudy. Mezi tyto proudy řadíme proud liberální, který je pro tuto práci stěžejní, proud radikální či proud socialistický a štěpení pokračovalo dál do mnohých dalších proudů. Mnozí autoři uvádějí, že palivem druhé vlny feminismu byl boj za občanská práva, boj za principy jako je rovnost či spravedlnost, který podpořil touhu žen

různých věkových kategorií a v různých životních situacích k rozpoutání debaty. V 60. letech 20. století tak došlo k tomu, že ženy, které běžně zažívaly znevažování problematiky znásilnění či domácího násilí i fyzicky méně závažných problémů jako například touha po vzdělání či prosté vymanění se ze stereotypu života v domácnosti, začaly diskutovat i o věcech jako je diskriminace či úplné zrovnoprávnění a bojovaly za svoje postavení ve společnosti.

Mezi základní otázky, které vyvstanou v souvislosti s touto prací na mysl můžeme zařadit všechny základní pojmy, které nás v souvislosti s tímto tématem napadnou. Co je feminismus a jak správně definovat právě feminismus liberální? Jak už bylo zmíněno výše, myšlenky liberálního feminismu získaly na síle především v 60. a 70. letech 20. století v tzv. druhé vlně feminismu. V této době se od původního feminismu oddělovaly další proudy, které spadaly do jiných feministických teorií a které nás v této práci budou zajímat právě z toho důvodu, že představitelky těchto směrů kritizovaly nebo i podporovaly některé z myšlenek jak Betty Friedan, tak Simone de Beauvoir, které jsou mnohými autory a teoretiky v oblasti ženského hnutí řazeny k typickým zástupkyním liberálního feminismu. Obě dvě autorky mají specifický pohled na to, co je problémem, který ženy svazuje a který je činí nesvobodnými. Cílem mé práce tak bude analyzovat, jak autorky ve svých dílech vnímají postavení ženy ve společnosti a jaká řešení jimi popisovaných problémů nabízejí a následně podrobit jejich myšlenky kritické reflexi z pohledu různých autorů či jiných směrů feminismu. Betty Friedan i Simone de Beauvoir ve svých dílech obě zmiňují názory, které lze zařadit i do jiných směrů feminismu, například do feminismu radikálního a proto bude nutné podívat se okrajově v rámci kritiky i na to, v jakých názorových oblastech se od liberálního feminismu kloní spíše ke směrům jiným. Důležitou součástí této práce tak je podívat se na to, jaké kritice názory Betty Friedan a Simone de Beauvoir čelily.

Všechny tyto otázky, které jsou zde položené se pokusím v průběhu své práce zodpovědět.

Zde musím také zmínit strukturu této práce, která bude členěna několika kapitol, ve kterých dojde k analýze a následné komparaci stěžejních děl Betty Friedan a Simone de Beauvoir a jejich názorů, které jsou v dílech vyjádřeny. V úvodní kapitole bych ráda představila v základních obrysech myšlenky liberálního feminismu, pokusím se tento pojem definovat na základě odborných článků mnohých autorek a autorů. V rámci první kapitoly také krátce představím vývoj liberálního feminismu v tzv. druhé vlně feminismu. První vlnou feminismu, která probíhala souběžně s osvícenstvím v 18. století, se v této práci samostatně zabývat nebudu, protože pro tuto práci nemá větší význam.

Ve druhé kapitole přistoupím k analýze autorky Betty Friedan, především k její knize *The Feminine Mystique*, která je mnohými považována za katalyzátor druhé vlny feminismu. Betty Friedan popisuje situaci žen a toho, proč jsou vlastně nešťastné v situaci, ve které se nacházejí. Ženy jsou zavřené ve svých domovech, kde i přes to, že jsou materiálně zabezpečené ztrácí svojí vnitřní identitu. Některé z nich se svými problémy chodí k psychologům a považují to za osobní problém, který je ale problémem společenským. Na tuto kapitolu navazuje kapitola ve stejném duchu, která se ale naopak bude zabývat analýzou Simone de Beauvoir, a to především její stěžejní knihou *Le Deuxieme Sex*. Ženy podle ní žijí pouze v omezeném režimu, kdy dochází k obnovování základních životních funkcí. Mužům je poté připisována tvořivost, ve světě se uchovává jejich trvalý odkaz prostřednictvím tvůrčí práce. Mnohé ženy tento společenský řád z různých důvodů přijaly, některé ho i podporovaly, což je staví do pozice „Druhého pohlaví“, pozice již logiky z názvu díla nutně druhořadé. Tato kapitola tak bude kromě analytické také silně deskriptivní, což je nutné především pro následnou komparaci a dosažení cíle práce.

Ve čtvrté kapitole bude metodou komparace poukázáno na to, v čem jsou obě autorky ve svých myšlenkách odlišné a v čem je možné naopak najít shodu. Je třeba se také zaměřit na to, jak autorky přistoupily k bádání a psaní. Předpokládám, že v některých částech jejich děl bude možné najít podobné myšlenky, Betty Friedan se dle mnohých v určitých ohledech, především v ohledu sexuality, inspirovala knihou Simone de Beauvoir, což by mohlo vést k podobným názorům na tuto problematiku. Obě dvě autorky ale pocházely z jiných poměrů. Betty Friedan sama prožívala život ženy v domácnosti v Americe a frustrace, které tento život přinášel, ze kterých čerpala ve svých dílech. Francouzské autorce Simone de Beauvoir je naopak připisován bohémský a svobodomyšlný život, uvědomění si své nezávislosti a proto i otevřený sexuální vztah se svým dlouhodobým partnerem.

V poslední kapitole této práce bude nutné podívat se na kritiku, které jsou myšlenky a díla Betty Friedan a Simone de Beauvoir podrobovány. Kritika vychází především od představitelk jiných proudů feminismu, především feminismu radikálního, který stojí na opačných principech, než feminismus liberální. Sama Betty Friedan je ale známa tím, že i když jsou některé její myšlenky řazeny k jiným směrům feminismu, tak sama kritizuje především myšlenky radikální. Zajímavé tak bude sledovat, jak jejich odlišné zázemí, víra a životy ovlivnily jejich vnímání problematiky a v čem se dokážou shodnout, inspirovat a odlišovat.

V závěru práce bych poté zhodnotila výzkumné otázky, které jsem si stanovila výše v úvodu práce. Krátce poukážu na problematické aspekty práce autorek, které se mohou vymykat definici liberálního feminismu, což by mohl být jeden z důvodů některých kritických názorů směřujících na stěžejní díla obou autorek. V závěru práce také krátce shrnu liberální názory autorek a celkově jejich pohled na tuto problematiku.

V této práci budou z hlediska metodologie použity především dvě metody. Jedná se o metodu analýzy, která bude tvořit základ pro použití druhé metody, kterou bude metoda komparace. Metoda analýzy textů bude použita především v prvních kapitolách této práce, kdy je nutné se podrobně zaměřit na významná díla autorek. K použití metody komparace dojde v kapitole páté, kdy bude nutné porovnat paralely v dílech autorek a také rozdíly v jejich názorech. V poslední kapitole se poté zaměřím na, již výše zmíněnou, kritickou reflexi z pohledu odlišných myšlenkových proudů feminismu.

Primární literaturou, se kterou jsem v této práci pracovala, byly především knihy a články Betty Friedan a Simone de Beauvoir, mezi tyto knihy patří stěžejní dílo *The Feminine Mystique* autorky Betty Friedan a *Le Deuxieme Sex* autorky Simone de Beauvoir, ve kterých můžeme najít jejich stěžejní názory na problematiku utlačování žen. Mnohé informace byly čerpány z dalších knižních zdrojů, především zahraničních a cizojazyčných, vzhledem k tomu, že toto téma bylo zpracováno mnohými autorkami a autory. Primární zdroje jsem poté doplnila články v českém i cizojazyčném vydání, které se dají získat na mnohých internetových databázích jako Sage či Ebsco.

2. DRUHÁ VLNA FEMINISMU

Vývoj liberálního feminismu se datuje především od 60. let 20. století, právě díky počátkům tzv. druhé vlny feminismu, která trvala až do 90. let 20. století. Start této vlny je často připisován právě Betty Friedan a její knize *The Feminine Mystique*, ve které se snažila poukázat především na nespokojenost žen v domácnosti, což bude rozebráno podrobněji v následujících kapitolách. Nemůžeme ale opomenout ani Simone de Beauvoir, která je mnohými označována jako předchůdkyně druhé vlny se svou analýzou nerovného postavení žen a mužů. Tato vlna se ale pojí s dalšími problémy, které na první pohled nemusí přímo souviset s genderovou diskriminací, jedná se především o boj za práva afroameričanů (Kadlecová 2009).

Feminismus této doby se ale potýkal s vnitřní roztříštěností směru, kdy se proti sobě nejviditelněji postavily dva ideologické protiklady. Můžeme říct, že jeden z nich byl právně liberální feminismus, který byl reprezentován především Betty Friedan a National Organization for Women, kterou v roce 1966 spoluzaložila. Tato organizace volila k řešení problémů méně radikální kroky a to především demonstrace, lobování, sbírání podpisů na petice a soudní spory. Mezi problémy, které se tato organizace snažila vyřešit patřil nedostatek příležitostí pro ženy v politice i ve vzdělání. Liberální forma boje v této podobě ale byla mnohými kritizována především za svůj konzervatismus, který se projevoval např. postojem Friedan k lesbickým reprezentantkám feminismu (Hall 2011: 52–76). Sama Friedan se v této době obávala toho, že „lesbická agenda“ by mohla ohrozit obraz feministek ve společnosti a před držiteli politické moci, obávala se určitého stigma, které by to mohlo vrhnout na organizaci, které byla prezidentkou¹. V tomto ohledu zvolila Friedan

¹ Pragmatismus jako směr je v tomto vývoji velmi důležitý, propojení filozofického myšlení s praxí a politickým prostředím bylo pro feminismus zásadní, stejně jako odmítání jedné pravdy (u

poněkud radikální řešení, kdy přerušila kontakty se známými lesbičkami a organizacemi (Aron 2017).

Na druhé straně spektra stály ty, kterým liberální postupy nevyhovovaly a klonily se k radikálním myšlenkám. Tyto revolucionářky kromě zrovnoprávnění chtěly dosáhnout také úplné transformace společnosti, od pracovních vztahů po vztahy v domácnostech. Mezi představitelky této větve patří například Shulamith Firestone, která považovala mužskou nadvládu za nejstarší způsob vlády a označovala ji jako důvod šíření dalších společenských problémů, jako byl rasismus. Oproti liberálnímu feminizmu reprezentovanému v té době Betty Friedan se tato větev specificky proti lesbám nestavěla, ba naopak to někteří aktivisté považovali za nejčistší formu feminizmu (Hall 2011: 52–76). Další autorkou je například Mary Daly, která byla velkou kritičkou patriarchátu a tradičního náboženství, za své názory byla nucena odejít z Boston College. Mezi její názory patří například to, že pokud je Bůh muž, pak je muž Bohem a tento patriarcha „kastruje“ ženy tak dlouho, dokud je mu dovoleno žít v lidské představitosti (Lewis 2019).

Problém roztržitésti se ale netýkal pouze ideologického roztržitésti na trojlístek v podobě liberálního, socialistického² a radikálního feminizmu, rasového štěpení. Během 70. let 20. století docházelo k vnitřnímu boji, kdy se na první pohled mohlo zdát, že boj proti sexismu dokáže sjednotit představitelky různých ras dohromady, to ale nikdy nebylo tak jednoduché. Mezi hlavní důvody patřila frustrace černých³ žen

feministek té mužské). Pragmatismus byl často humanistický, sociální prostředí považoval za poddajné, možné změny. Proto jsou pro feminizmu ve spojení s pragmatismem tak důležité zkušenosti žen s útlakem, feministky a pragmatici tak byli a jsou na společné cestě změnit sociální a politické struktury (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2004).

² Základem socialistického feminizmu je snaha dosáhnout rovnosti prostředky jako je analýza spojení útlaku žen a ekonomické nerovnosti (Napikoski 2019c). Více o tomto směru na str. 10.

³ V 50. letech, kdy byly bílé ženy střední třídy plné naděje tak většina afroameričanek žila v otroctví a chudobě, radikální feministky doby nedokázaly v tu chvíli pochopit sílu, kterou by mohlo mezirasové hnutí mít, proto se afroameričanky cítili nepříjemně a jako by nebyly v tomto boji vítané (Breines 2007: 18).

z toho, že jsou vystaveny dvojí diskriminaci, jak rasové, tak genderové. Dalším problémem byl fakt, že se nedokázaly identifikovat s ženami ze střední třídy, jejichž problémem byla role ženy v domácnosti, což vedlo k tomu, že se černé ženy musely sdružovat ve vlastních organizacích, které by dokázaly hájit i jejich zájmy (Hall 2011: 52–76).

Mezi další slabinu druhé vlny feminismu můžeme zařadit i to, že se mohlo zdát, že opomíjí ženy bez partnerů, které vedly tzv. single život. Tyto ženy totiž do celého konceptu frustrované ženy v domácnosti, který poháněl druhou vlnu, nezapadaly a svoje slovo měly spíše ve vlně první. Liberální feminismus se především zaměřil kromě vzdělání či zaměstnání i na reprodukční práva a zlepšení mateřského života, díky čemuž vyčlenil ženy svobodné, kterých se manželský život a koncept tradiční rodiny netýkal (DePaulo 2010).

V 70. letech se ale v rámci feminismu neřešila pouze témata jako rovnost práv a postavení, touha po politické či ekonomické moci, ale docházelo především k sexuální revoluci a liberalizaci. K tomuto jevu na veřejnosti docházelo proto, že ženy se osvobozovaly v ložnicích a pohled na sex se v této době také měnil. Důležitým ukazatelem tohoto jevu byl i fakt, že v 60. letech bylo velké množství 19ti letých dívek svobodných a bez sexuálních zkušeností, kdežto v dalších letech docházelo k posunu i díky rozšíření antikoncepčních pilulek. V 70. letech dále vycházely knihy, které oslavovaly koncept otevřeného manželství, a do pole zájmu se dostaly i jiné než heterosexuální vztahy. Během této doby došlo k znovuprobuzení nejen žen v domácnosti, ale i homosexuálů, bisexuálů a transsexuálů, díky čemuž se v roce 1970 mohl uskutečnit první průvod gayů a v roce 1973 se podařilo odstranit homosexualitu z oficiálního seznamu duševních chorob Americké psychiatrické asociace (Kohn 2015).

Druhá vlna feminismu přinesla velké úspěchy jak na pracovním poli, tak například s ohledem na vzdělání či bankovníctví. Mezi tyto úspěchy podle tehdejších zástupkyň feminismu můžeme zařadit i to, že si ženy vydělávají za odvedenou práci mnohem více peněz, než si vydělávaly v počátcích druhé vlny feminismu, a došlo ke změně přístupu k tomu, jaká povolání jsou mužská a jaká ženská. V dobových časopisech a novinách totiž docházelo k segregaci pracovních nabídek na základě pohlaví a ženám tak byly nabízeny práce na nižší úrovni a méně placené (Phillips 2013).

2.1 Liberální feminismus

Co se týká charakteristiky liberálního feminismu, tak vychází z kořenů samotného liberalismu. Jako základ tak můžeme označit myšlenku, že každý člověk je individuální a měl by být svobodný, a tak by se z toho neměla vyřazovat žádná skupina obyvatel právě s ohledem na svobodu a rovnost. Když se ale podíváme na klasický liberalismus jako na teorii, tak můžeme zjistit, že je v určitých ohledech k feminismu odmítavý, a to především díky podpoře soukromého vlastnictví či třídní hierarchii, což podporuje klasické rozložení společnosti v podobě patriarchy (Hoffman 2001: 193 – 195).

Liberální feminismus je spojován především s myšlenkou toho, že ženy by měly oplývat osobní autonomií, žít život, který si samy zvolí a který jim není diktován společností. Ženy by také neměly být vystavovány násilí nebo jeho hrozbě, a to především z důvodu ohrožení jejich důstojnosti a respektu k sobě samé. Různé feministické texty adresují právě násilí nebo jeho hrozbu jako jeden ze způsobů svazování ženy a jejího omezování (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2007).

Typické pro tento směr je, jak už bylo zmíněno výše, použití méně radikálních metod, snaha o pragmatické změny na institucionální a vládní

úrovni. Jde tak především o to dosáhnout rovných legislativních a sociálních práv, viditelná je snaha o zlepšení socioekonomické situace žen i prostřednictvím redistribuce zdrojů. Konkrétním cílem tohoto směru je zapojit ženy do různých úrovní struktury moci, narovnat jejich příležitosti. Mezi jejich další požadovaná opatření můžeme zařadit stejný počet mužů a žen v mocenských pozicích, protože požadují uznání toho, že ženy nejsou závislé na dětech a mužích, tohoto se ale nesnaží dosáhnout za pomoci kvót, se kterými liberální feminismus nepracuje. Také mají typicky důvěru v sílu vzdělání a proto požadují reformy i v tomto směru. Soustředí se tedy především na změny ve veřejné a politické sféře, protože tam vidí kořeny diskriminace, která je dána pravidly nastavené společností (Wendell 1987: 65–66).

Kromě Betty Friedan mezi další autorky, řazené k liberálnímu feminismu můžeme připsat jména jako Mary Wollstonecraft⁴, která se staví pozitivně k rozdělení práce a označuje mateřství za vyloženě ženskou práci, na druhou stranu poukazuje, že ženy jsou stejně racionální jako muži a proto musí být stejně svobodné, ať už se to týká volby povolání či jiných aspektů. Dalším autorem může být J. S. Mill, který podporoval práva žen volit a ucházet se i o pozice v úřadech (Hoffman 2001: 193 – 196).

Pro úplné dokreslení toho, jaká je podstata liberálního feminismu a jaké jsou zásadní rozdíly, je třeba představit i další dva směry z tohoto trojlístku a to směr socialistický či marxistický a směr radikální. Socialistický feminismus byl na vzestupu především během 70. let, základem tohoto směru je opět dosáhnout rovnosti, tentokrát ale analyzováním spojení mezi útlakem žen či jiných ras a ekonomickou nerovností. Stejně jako marxismus, přisuzuje útlak žen kapitalistické

⁴ Mary Wollstonecraft byla představitelkou první vlny feminismu, pro kterou byl typický tzv. humanistický feminismus. Ten je představován bojem za uznání schopnosti žen zaujmout racionální postoj, stejně jako to dokáží muži a snaha zařídit, aby politické instituce na obě skupiny uplatňovaly stejnou moc (Sokačová 2004: 185).

strukturu a patriarchální společnosti. Cílem socialistického feminismu není segregace, ale spolupráce s muži a dosažení stejných příležitostí pro obě pohlaví, stejně jako tomu je u feminismu liberálního. Rozdíl mezi těmito směry ale tkví především v tom, že oproti liberálnímu feminismu nevěří, že změna je možná v dobové společnosti (Napikoski 2019c). Důvod pro tuto nedůvěru je takový, že sociální a politická struktura, která je formována patriarchální nadvládou, je fundamentálně narušena, a proto není možné ustanovit dobrou společnost a narovnat poměry, které jsou ve společnosti zakořeněné (Napikoski 2018).

Radikální feminismus pohlíží především na patriarchát jako na problém, který rozděluje sociální práva, privilegia a moc především podle linie pohlaví. Na základě toho mají muži v rukou prostředek k utlačování žen, což je třeba změnit pomocí radikálních reforem. Některé představitelky tohoto směru odmítají spolupráci s muži a v podstatě opravňují nenávisť vůči mužům jako právo nenávidět třídu, která je utlačuje. Mezi hlavní cíle tohoto směru patří svoboda volby s ohledem na porody, potraty či kontracepční metody, dále také rozšířit vnímání znásilnění jako typický nástroj patriarchální moci. Kritizováno je také manželství a mateřství a typická je i kritika institucí, které jsou v rukou mužů. V tomto směru také dochází ke střetu pohledů na téma pornografie, kdy jeden tábor vnímá tento průmysl jako něco, co vede pouze k poškození (ekonomickému a sexuálnímu) žen, s čímž některé radikální feministky nesouhlasí (Lewis 2018).

Politiky a politická praxe typicky odrážejí zaujatost těch, kteří mají moc toto určovat. Představa, že vlády mohou být změněny tak, aby odrážely osobní zkušenosti těch, kteří byli bez moci, je v určitém ohledu radikální myšlenka. Feministky tak hovoří o některých univerzálních zkušenostech, které jsou základem veškeré politiky všech států, které by se mohly týkat nejen stavu žen, ale i všech těch, kteří trpěli utlačujícími praktikami států

proti skupinám lidí kvůli jejich rase nebo orientaci. Feministky tak přišly s frází, že osobní je politické. Fráze, kterou poprvé použila Carol Hanisch, se stala hlavním sloganem feminismu druhé vlny. Radikální feminismus použil slogan k argumentaci, že rozdíly mezi osobními a veřejnými oblastmi jsou zavádějící. Muži dominují ženám ve veřejné sféře stejně jako dominují nad ženami v domácnosti. Radikální feminismus tvrdí, že osobní zkušenost žen by tak mohla být inspirací a základem pro novou politiku. Formulují tak osobní jako „soukromé“ a politické jako „veřejné“. Význam sloganu je pak takový, že v osobních vztazích mezi ženami a muži musí proběhnout změna nerovností, které vznikly jejich rolmi v ekonomické sféře. Na tento slogan mají ale odnože feminismu rozdílný názor a vedou ohledně tohoto tématu spory (Tobach 1994: 224–226).

3. BETTY FRIEDAN

Betty Friedan, rozená Bettye Naomi Goldstein, se narodila v roce 1921 do židovské rodiny jako nejstarší ze tří dětí rusko-maďarských imigrantů. V matce mohla mít Betty Friedan vzor v tom, že její matka pracovala v novinách až do jejího narození. V roce 1942 získala titul z psychologie na Smith College, během druhé světové války byla aktivní v politice a následně se usadila v New Yorku, kde strávila tři roky jako reportérka pro Federated Press a angažovala se i v dalších médiích na různých pozicích. Její politické názory v této době můžeme označit za spíše levicové, zapojovala se do různých aktivit týkajících se pracovních podmínek a odborů, v této době můžeme vidět i první náznaky zájmu o ženská práva, kdy se právě ona zapojovala do debat a boje za práva žen na pracovištích. Během let v New Yorku vystřídala mnoho prací pro další média jako například UE News, Machine Workers of America či United Electric (Michals 2017).

V roce 1947 se vdala, jejím manželem se stal Carl Friedan, budoucí divadelní producent a reklamní expert. Betty Friedan měla tři děti během let 1948 až 1956, během těchto let ale sama nadále pracovala. V roce 1956 se rodina přestěhovala z Queensu do předměstské části Rockland. Od této doby začala žít typický život tehdejších amerických dívek a žen. Během 10 let života na předměstí New Yorku si vybuodovala postavení jako běžná manželka a matka. Během tohoto období stále přispívala články do různých ženských časopisů, aby přispěla nějakým příjmem do rodinné kasy (Rattray 2006).

Při jednom školním srazu svým spolužačkám rozdala dotazník, ve kterém se ukázalo, že je spousta žen nespokojených se životy, které musí žít. Právě tato životní zkušenost ji donutila k tomu, aby se na toto téma více zaměřila. V různých studiích prohloubila původní dotazník, sbírala rozhovory s mnoha nespokojenými ženami, které by mohla zakomponovat do své knihy, a snažila se diskutovat své poznatky s experty v oboru psychologie. Z těchto poznatků poté vznikla v roce 1963 kniha *The Feminine Mystique*, která bude do podrobně rozebrána v dalších podkapitolách (Encyclopaedia Britannica, 2000a).

Během 60. a 70. let byla Betty Friedan zapálenou aktivistkou, v roce 1969 pomohla založit National Association for the Repeal of Abortion Laws. Zorganizovala také Women's Strike for Equality, která se konala v srpnu roku 1970, během 50. výročí boje za ženská volební práva, a měla zvýšit povědomí o diskriminaci na základě pohlavních rozdílů. Také byla spoluzakladatelkou National Women's Political Caucus s političkou Bellou Abzug. V těchto organizacích byla Betty Friedan velmi vlivná, její názory se promítaly do problematik nekalých praktik při přijímání pracovníků či diskriminaci v těhotenství (Fox 2006).

Mezi další významné knihy, které autorka vydala můžeme zařadit *It Changed My Life: Writings on the Women's Movement* či *The Second Stage*. Zemřela ve Washingtonu v roce 2006 (Encyclopaedia Britannica, 2000b).

3.1 Pojmenování problému

Před druhou světovou válkou byl ideál ženy úplně jiný, než ten, který se rozvinul po válce. V roce 1939 nebyly hrdinky z ženských časopisů mladé dívky, jejichž snem bylo starat se o domácnost. Tehdejším ideálem byla žena, která byla optimistická, věřila v lepší budoucnost, v budoucnost, která bude odlišná od toho, v jaké situaci žila. Válka totiž pro mnoho žen přinesla příležitosti, jak se uplatnit v povoláních, která nikdy dříve nebyla ženám přístupná, jednalo se především o příležitosti v oblasti obrany, práce v továrnách či v leteckém průmyslu. I přes tuto příležitost ale ženy vydělávaly za stejnou práci, kterou přebraly po chybějících mužích méně peněz (Khan Academy nedatováno).

Betty Friedan se tak zamýšlí nad tím, jak vlastně společnost vnímala ženy. Svět znal v této době typickou reprezentantku amerických hospodyněk, které se po válce vrátily za plotnu a svět vědy, techniky či politiky je nazajímal. Typickou reprezentantkou této vrstvy byla krásná a vzdělaná žena, životní poslání a naplnění samozřejmě nenašla v honbě za kariérou, ale v péči o domácnost a manžela, kterému byla rovnoprávnou partnerkou. Tato žena měla všechno, po čem kdy ženy toužily, mohla si vybírat auto, šaty, měla spoustu možností toho, kde nakupovat. Friedan se ve svém díle pozastavuje nad tím, že ideálem ženy je dívka mladá, povrchní a chovající se téměř jako dítě, má být zcela femininní a naprosto spokojená s faktem, že její svět se točí pouze kolem chodu domácnosti a sexu. Ženy této doby byly přesvědčovány, že ty opravdu „ženské“ ženy netouží po kariéře, po vzdělání a netouží ani po tom, aby mohly zasahovat do politiky.

Podle Friedan většina mladších žen už ani žádné sny nemá (Friedan 2002: 49–72).

Vliv na toto postavení a vytvoření ideálu „americké hospodyňky“ měly ve velkém časopisy, které se staly oblíbenou zábavou ve chvílích volna. Tyto „plátky“ se ale zabývaly pouze tématy, která nepřekročila hranice domácnosti. Ženy tak byly zaplaveny články o ideálech těla, krásy, o tom jak správně svést muže a udržet si ho, vše od plození dětí až po péči o ně. Nejen časopisy, ale i knihy, jako příklad je uvedena kniha *Modern Woman: The Lost Sex* z roku 1942, ve které bylo obsaženo varování, že honba za kariérou či vyšší vzdělání způsobí maskulinizaci žen, což bude mít následky v domácí sféře v neschopnosti starat se o děti a také to bude mít vliv na sexuální život manželů, kdy nebudou schopni dojít uspokojení. Betty Friedan se tak pozastavuje především nad tím, kam se poděly všechny sny, které měly ženy během první vlny feminismu, kdy došlo ke zlomu a ženy přestaly bojovat za rovnoprávnost a za své místo ve společnosti a vrátily se raději zpět do domácností k péči o rodinu (Friedan 2002: 74 – 120).

Během jedné návštěvy kavárny Betty Friedan zaslechla rozhovor ženy a jejích kamarádek, jedna z nich vykřikla velmi naléhavě slovo “problém” a v té době, si Friedan začala postupně uvědomovat, že se s tímto problémem beze jména potýká jak ona sama, tak další Američanky. Proč zrovna problém beze jména? Tento problém se totiž netýkal jejich domácnosti, jejich manželů ani jejich dětí. Tento problém je jim všem společný i přes jejich jinak odlišné životy. Některé z těchto žen sebraly odvalu a tento “problém” se vydaly řešit k psychiatrům. Odborníky ale tyto ženy bývaly označeny jako neurotické, jejich potíže se dle mnohých projevovaly stejně jako potlačené sexuální pudy. Díky jejich odvaze ale máme k dispozici zkreslené⁵ průzkumy o tom, že vdané ženy nejsou

⁵ Tyto průzkumy jsou zkreslené především proto, že samy ženy si neuvědomovaly jádro jejich problému a když se odvážily obrátit na odborníky, byly jim předepsány zklidňující léky či

spokojené v manželství, ženy svobodné pak naopak trpí depresemi a úzkostmi z toho, že jsou nezadané i když jsou stále šťastnější než ženy vdané (Friedan 2002: 55–65).

Pro tento problém pak autorka zavádí pojem *feminine mystique*, založený na starých předsudcích a zarytých tradicích. Friedan tak zkoumá ženské „neštěstí“, pocit deprese z důvodu, že jsou nucené podřít se mužům finančně, mentálně, fyzicky a intelektuálně. *The Feminine mystique* tak byl idealizovaný obraz, kterému se ženy snažily dostat i přes to, že to vedlo k pocitu nenaplnění. To, co v ženách mělo vyvolávat štěstí a pocit úspěchu v nich nakonec vyvolávalo pocity opačné, což vedlo k tomu, že si ženy v domácnosti kladly otázku „*Je tohle všechno?*“ (Napikoski 2019a).

Už v tomto momentu jsou vidět, při analýze pohledu autorky na postavení ženy, její liberální myšlenky, za které byla později kritizována. Mohlo by se totiž zdát, že Friedan se moc nevěnuje struktuře amerického kapitalismu a přijímá ho jako systém ekonomické svobody, který potřebuje jenom „malé“ změny, jako odstranění sexismu vůči ženám, které zvolí cestu za kariérou. Zaměření se Betty Friedan na bílé ženy z předměstí a prezentace jejich problémů jako symbol problémů pro všechny ženy ukazuje liberální pohled na sexismus a kapitalismus, který byl pro tuto dobu typický, což se odráželo i ve formování politiky *National Organization for Women*, která se zaměřovala především na dosažení ekonomické a občanské rovnosti a vyhýbání se tématiky rasy a sexuality (Boucher 2003: nestránkováno). Betty Friedan je neochvějně liberální ve své definici rodiny, kterou si přeje chránit, dle autorky je rodina to, k čemuž se vrátíte domů. Sama si ale uvědomovala, návrat ke klasickému pojetí

antidepresiva. Jejich stav byl často označován jako „stav ženy v domácnosti, se kterým si ani psychiatři nevěděli rady a tak v různých průzkumech odpovídaly na otázky pod tíhou dobového „všeobecně uznávaného modelu ženství“ (Friedan 2002: 56–57).

rodiny, prohlašuje svou toleranci k širokému spektru soudobých forem rodinného života a snaze o založení dobrovolných komunit na základě společných zájmů a potřeb (Stacey 1983: 559–578).

3.2 Pohled na vzdělání

Během 80. let 19. století, éry postupných školních reforem, které jsou spojené především s osobou Horace Manna, byly vznášeny požadavky na univerzální veřejné vzdělávání, které by posilovalo sociální jednotu. Ústředními organizacemi, které mohly ovlivnit vývoj vzdělávacích politik byly různé mateřské organizace a kluby. Tyto organizace poskytly ženám formální roli ve veřejném vzdělávání, i když jejich možnosti byly stále omezené a jasně vymezené, přesto ale byla tato role posílená i faktem, že některým ženám patřícím do těchto klubů bylo umožněno volit členy školních rad. Mateřské organizace a kluby poskytovaly ženám vzdělání především v oblastech výchovy dětí, tyto organizace se dle mnohých soustředily na témata, která byla přirozenou oblastí mateřství, od péče o děti po zlepšování rodinného života. Během 20. století docházelo k postupnému úpadku feministických myšlenek, i přes to se ale podařilo druhou vlnu feminismu „rozběhnout“. Liberální feministky tvrdily, že ženy si zaslouží být uznány jako jednotlivci, i přes všechny své nesnáze, které ve společnosti a v domácnosti prožívaly (Stambach, Miriam 2005: 1638–1644).

Friedan a další představitelky druhé vlny zdůrazňovaly ta témata, kterými se dříve zabývaly mateřské kluby, a to fakt, že ženy musí pracovat na prosazování vlastního vysokoškolského vzdělání a na vymanění se z patriarchálních vazeb, které prostupovaly až do struktur vzdělávání. Obecně se tak veřejný obraz zapojování rodičů do školství v 80. letech 20. století snažil působit jako genderově neutrální. Členové široce propagované US Scarsdale se prezentovali jako kolektiv rodičů, ne jako kolektiv matek,

kteře chtěly mít slovo při rozhodování o vzdělání svých dětí, i když je pravda, že většina aktivních účastníků této skupiny byly zaměstnané ženy. I přesto ale docházelo k zneužívání obrazu pracujících matek, které byly považovány určitým způsobem za nadřazené a k podkopávání autority této skupiny. Feministky se zaměřily na vzdělávání jako na klíč řešení nespokojenosti žen, jejich odborná činnost, které by byla vykonávána mimo domov a byla na něm nezávislá, by dokázala vyřešit problém odcizení (Stambach, Miriam 2005: 1648–1653).

V 60. letech se mnozí experti na pracovní sílu pozastavovali nad ztrátou “ženské síly”, což dle nich vedlo k vyčerpání talentů. Matematici si uvědomovali, že i nadané dívky jsou v ranném dětství od studia matematiky odrazovány, protože to není dostatečně “ženský” obor. Inženýři si začali uvědomovat, že mylné představy o rolích a cílech žen odrazovaly talentované dívky od inženýrské kariéry. Betty Friedan se ve své knize *The Feminine Mystique* v krátké kapitole zaměřuje právě na vzdělání a tyto nedostatky jsou dle ní důsledkem sexistických pedagogů, což v kapitole dále rozvíjí (Friedan dle Hechinger 1963).

Betty Friedan v této kapitole souhlasí s názorem některých expertů, a to v tom, že na vysoké školy sice chodilo dívek více, než kdykoli dříve, ale skoro žádná z nich neměla motivaci dokončit studia a pokračovat v kariéře vědkyně, právničky, političky či dokonce vysokoškolské profesorky. Podle Friedan se v 50. letech dívky, které studia dokončily chtěly stát pouze hospodynkami (Friedan 2002: 225). K tomuto se autorka vyjádřila tak, že profesori univerzit „měli jen dojem, že studentky přišly o všechny někdejší ambice, ideály a zápal, vyjma touhy po snubním prstýnku“ (Friedan 2002: 226).

Při rozhovorech s některými studentkami a při průzkumu studií zjistila, že dívky vnímají svojí roli jasně definovanou, dle nich je vymezena

jako funkce matky a manželky. Jejich ideálním manželem je muž, který si po studiích začne budovat kariéru a bude místo nich rozhodovat o věcech, které se netýkají domácnosti. Většina dívek tak šla na vysokou školu pouze kvůli tlaku a očekávání rodičů a bály se projevit jakékoliv nadšení pro obor, aby nebyly považovány za méně ženské. Friedan uvádí, že po rozhovorech s nimi cítila, že je pro ně vysoká škola pouze přestupní stanicí, kde čekají na začátek svého opravdového života, pravděpodobně někde na předměstí s manželem (Friedan 2002: 227–232).

Na konci 50. let tak byl průměrný věk sňatku pro americké ženy na nejnižší úrovni a klesl pod hranici dvaceti let, velká část těchto mladých dívek opustila studium před jeho dokončením, a to především kvůli obavám, že příliš mnoho vzdělání je překážkou pro manželství. Svým způsobem můžeme říct, že se rození dětí stalo skutečnou profesí. Vzdělání bylo často udáváno jako problém, který tlačí ženy k tomu, aby chtěly více práv, a žena, která byla profesionálkou ve svém oboru byla prezentována jako neurotická a mužská. Ženy se tak ztotožnily se svou biologickou rolí, což bylo přisuzováno právě vzdělání (Topini 2014: nestránkováno).

Betty Friedan vzdělání provazuje i se sexualitou a upozorňuje na problém sexismu, který se rozmohl mezi pedagogy vysokých škol. Tento problém se rozmohl především díky *feminine mystique*, profesoři se místo toho, aby se zaměřili na rozvoj intelektuálních schopností mladých a talentovaných dívek, zaměřili na to, aby rozvíjeli jejich schopnost dosáhnout orgasmus. Zde Betty Friedan odkazuje na freudiány s tím, že jestliže mají pravdu, tak právě vzdělání je na vině ztráty ženskosti a kvůli vzdělání ženy končily frustrované z uzavření domácnosti a hon za kariérou byl tak možný pouze za cenu celibátu. Pedagogové tak podleli ženskému mýtu a jako poslání ženy viděli především péči o děti, proto je místo rozšíření jejich obzorů učili, jak se mají přizpůsobit světu. Pedagogové tak

seznamovali dívky s jejich pohlavními funkcemi a svým způsobem se zřekli zodpovědnosti za jejich vzdělávání (Friedan 2002: 233–242).

Liberální feminismus jako takový, jak už bylo zmíněno výše v této práci, zastává postoj, že rovná práva by neměla být udílena na základě pohlaví. Právní řád by měl poskytovat rovná práva pro ženy ve všech ohledech, především také v oblasti vzdělávání, což je důležité pro rovnost příležitostí prostřednictvím postupných reforem (Graf 2012). I v tomto aspektu můžeme vidět, že Betty Friedan zapadá do „škatulky“ liberálního feminismu, když vyzývá ženy k tomu, aby se vrátily do školních lavic, aby jejich cílem nebylo pouze najít si partnera, ale vzdělávat se a jít za kariérou, o které dříve snily a aby dokázaly, že nejsou intelektuálně omezenější než muži.

3.3 Sexualita

Pro Betty Friedan byl sex jako takový jak problém, tak něco, co problémové nebylo. Sex problém nebyl s ohledem na již zmíněné neurózy, kterými ženy v domácnosti trpěly, nudu či problém marnosti, který byl vyvoláván právě uvězněním v domácnosti. Problémem pro Betty Friedan v tomto ohledu nebyl, protože nezpůsobil nic z uvedeného. Problémem se ale stal ve chvíli, kdy se typická americká hospodyňka stala sexem posedlou pod vlivem *feminine mystique*. Mnoho žen tak zvolilo sex jako substituci za svou deprivaci, což se odráželo nejen na jejich životě, ale i na manželích, kteří těmto nárokům nemohli dostát a z žen se stal pouze sexuální objekt. Některé feministky tak v té době měly názor, že kdyby ženy věnovaly více pozornosti vyššímu vzdělání či kariéře, tak by nepřikládaly takový význam sexu. Tato „závislost“ žen na mužích se projevila v tom, že muži vůči ženám vyjadřovali určitou nenávist, která by zmizela ve chvíli, kdy se ženy stanou nezávislými (Thompson 1991: 29–32).

Problémem, na který je také upozorňováno, jsou tzv. sexuální hledačky. Tyto ženy se svěřují, že sex je pro ně jediná činnost, která v nich vzbuzuje pocit, že žijí. Důvodem je jejich omezený životní styl, který je orámovaný *feminine mystique*. Tyto ženy hledají naplnění v sexu, protože mají omezenou působnost a nemohou se uplatnit jinde. Sexuální potřeby tak mají sloužit jako náhrada za to, co jim je upíráno v jiných oblastech života. Tento životní styl je podporován i americkými romány či filmy, ve kterých se sexuálními hledačkami ⁶staly právě ženy a jsou zde vykreslovány jako osoby bezduché, jako sexuální objekty. Jedním z důvodů, proč se zájem o sex takto rozvinul, je dle Friedan fakt, že ženy jsou již od puberty seznamovány se svou danou rolí a nuceny utápet se v erotických fantaziích, v sexu hledají především útěchu. (Friedan 2002: 365 – 387). Tento jev se poté vyskytuje i u vysokoškolaček, které mají sice pole působnosti ještě rozšířené a mohly by se uplatnit i v jiných oblastech než v domácnosti, ale tyto dívky v sexuálních dobrodružstvích hledají pocit jistoty, chtějí si připadat jako schopné a obstát v konkurenci (Friedan 2002: 390).

Betty Friedan se ale ve svém díle vyjadřovala především o heterosexuálech. Homosexualita týkající se mužů byla pro Betty Friedan pouze okrajové téma a byl to pro ní pouze symptom spojený s *feminine mystique*, způsobený právě matkami, které neměly jinou možnost jak vyjádřit svou kreativitu a žily zprostředkovaně přes svoje syny. Co se týká ženské homosexuality, tak pro Betty Friedan zpočátku skoro neexistovala, dle jejího názoru byla ta mužská více rozšířena (Thompson 1991: 32–33).

V roce 1969 ale na schůzi organizace NOW věnovala lesbám zvýšenou pozornost a nazvala je „levandulovou hrozbou“, protože jejich

⁶ Americké romány a filmy, ve kterých se objevovaly hollywoodské hvězdy v ženách podporovaly touhu stát se sexuální hledačkou, ženou, která se nedokáže vzrušit jinde než mimo manželské lóže, či hrdinky románů, které se oddávaly na hradec různým orgiím. Mužské postavy v románech byly popisovány jako lhotejné, putující z jedné ženské náruče do druhé, což Betty Friedan přibližuje na postavě Don Juana (Friedan 2002: 371).

otevřenost v tomto směru představovala hrozbu pro feministické hnutí s ohledem na dosažení ekonomických a sociálních cílů hnutí. Betty Friedan a spousta jejích kolegyně z NOW měly pocit, že témata, která zajímala lesby byla pro většinu žen irelevantní a ztotžnění hnutí s lesbami a jejich právy by vyvolalo více překážek pro vítězství feministek. Tento postoj ale vyvolal vlnu nevole a vytvoření skupin jako The Lavender Menace, které se snažily za práva leseb dále bojovat. V roce 1971 tak došlo ke změně postoje a NOW zahrnula lesbická práva mezi své požadavky. Betty Friedan se dokonce za propagaci tohoto vyloučení leseb a označení je za „narušitelky“ ženského hnutí omluvila a podporovala rezoluci proti diskriminaci na základě sexuálních preferencí (Napikoski 2019b).

Betty Friedan ve své knize upozorňuje i na staré předsudky, že žena je méně než muž a hodí se pouze k rozmnožování a k tomu, aby muži sloužila. Betty Friedan se v kapitole nazvané „*Sexuální solipsismus Sigmunda Freuda*“ zamýšlí nad jím vytvořeným novým ženským mýtem. Problém nastal především s jeho teoriemi týkajícími se ženského pohlaví. Freud považoval nižší postavení ženy za naprostou samozřejmost, toto ilustroval například svou teorií o tom, že žena svému muži závidí penis, což bylo hybnou silou veškerého jejího jednání. Díky této závistí žena sama sebou pohrdala a díky tomu jí pohrdali i chlapi. Tato závist se dá podle Freuda uspokojit pouze tak, že žena porodí syna a jeho prostřednictvím se penisu zmocní. Dle Betty Friedan ale cokoliv, co Freud přisuzoval biologii mělo kořeny v době, ve které žil. Viktoriáská éra podle Friedan ženám neposkytovala moc možností a ženy záviděly mužům jejich postavení, svobodu. Tyto pocity v ní tak mohly vyvolat i touhu stát se mužem, což může mít souvislost s její snahou získat i to jediné, co ji od mužů odlišovalo, penis. Žena se tak průběžně musela naučit své pocity a touhy skrývat, což vyústilo v to, že se chovala jako loutka (Friedan 2002: 167–183).

3.4 Navrhované řešení problému

Betty Friedan analyzovala bezejmenný problém a nabídla i nějaká řešení. Zdůrazňovala i to, že vytvoření obrazu šťastné ženy v domácnosti přispívalo především do rozpočtů inzerentům a korporacím, které prodávaly časopisy a produkty do domácnosti, které stály nemalé peníze. Betty Friedan ve svém díle volala po obnově společnosti 20. a 30. let 20. století, kdy ženy byly ambiciózní a toužily po kariéře, což přerušila poválečná doba podporou dívek v hledání manžela jako jejich největšího cíle. Vize „správné“ společnosti se tak zaměřovala na to, aby umožnila jak ženám, tak mužům vzdělání, práci a využití talentů ve stejné míře. Toto by mělo potlačit rozšířenou nešťastnost, deprese a snížení počtu sebevražd (Napikoski 2019a).

V knize se Betty Friedan nesoustředila na žádný koncept welfare state a přerozdělování bohatství. Mezi její hlavní předpoklady patřilo to, že lze relativně snadno spojit výchovu dětí a placené zaměstnání. Jí nabízená řešení tak nebyla o změně institucí, struktur, ale o tom, aby ženy změnily přístup ke své situaci (Rowbotham 2006). Ženskému mýtu se podle Friedan podařilo pohřbít miliony amerických žen a uzavřít je do pohodlných koncentračních táborů⁷. Proto je jedním z nejdůležitějších kroků, jak se z tohoto jevu probudit úsilí podílet se na budoucnosti a uvědomnění si vlastní odpovědnosti (Friedan 2002: 462).

Friedan si uvědomuje, že pro ženy je mnohdy jednodušší žít prostřednictvím svých partnerů, než přijmout odpovědnost a žít sama za sebe, už jen z toho důvodu, že s tím ženy nemají mnoho zkušeností. Ženy si tak musí vytvořit nové životní plány, ve kterých budou moct skloubit starost

⁷ Betty Friedan připodobňuje ženy k „živým mrtvým“ v koncentračních táborech, kteří jen kráčeli bez odporu vstříc smrti a vybízí ženy k tomu, aby se z tohoto transu probudily a staly se zase samy sebou. Betty Friedan si samozřejmě uvědomuje, že domácnost není koncentrační tábor a ženy nejdou vstříc smrti, ale v pasti dle jejího názoru jsou (Friedan 2002: 428).

o děti a domov se společensky přínosnou prací, která prolomí jejich pocit nenaplnění. Ženy si tak musí uvědomit, že naplnění nedojdou ani skrze manžela a děti a nedopomůže jí k tomu ani sex. Ženy musí odmítnout ideál, který byl nastolen, musí říct ne konceptu *feminine mystique*. Důležitá je v tomto ohledu především samostatná a tvůrčí práce, jako umění, politika a věda. Žena s prací musí počítat i do budoucna a musí vést k jejímu rozvoji, aby se nestala pouze další pastí, do které bude žena chycena (Friedan 2002: 463 - 476).

Friedan si ale uvědomuje i rizika, která tento krok může přinést. Jedná se například o to, že manžel, který je zvyklý na ženu v domácnosti, o tuto jistotu najednou přijde a po nástupu ženy do práce se jejich manželství stane neúnosné a zničující a vše povede k rozvodu. Ženy tak musí být na tuto možnost připraveny, ať se jedná o ztrátu manžela či starých přátel. To, co ženy potřebují především, je podle Friedan radikální změna vnímání obrazu ženy, který je definován kulturou, což povede k tomu, že si ženy uvědomí vlastní osobnost (Friedan 2002: 483–496).

4. SIMONE DE BEAUVOIR

Simone de Beauvoir, původně Simone Lucie-Ernestine-Marie-Bertrand de Beauvoir, se narodila v roce 1908 v Paříži do buržoazní⁸ rodiny jako nejstraší potomek. Během svého dětství byla vychovávána striktně v katolické víře a byla posílána do klášterních škol. Tato výchova se odrážela na některých jejích životních rozhodnutích. Sama de Beauvoir zvažovala možnost, že se stane jeptiškou, což se od jejího pozdějšího života výrazně lišilo. V 14 letech však prošla krizí víry a prohlásila se za ateistku, díky tomuto rozhodnutí se vydala na cestu studia existence a posunula se od matematiky, kterou studovala na Institut Catholique do roku 1925, k

⁸ Zde je možné spatřit první rozdíl mezi autorkami, Simone de Beauvoir patřila k jiné generaci autorek, což mělo dopad na témata, která reflektovala ve svých dílech a na to, jakými teoriemi byla při psaní ovlivněna, především tou Sarterovou.

literatuře a filozofii. V roce 1926 tak opustila domov a vydala se studovat na Sorbonu obor filozofie. Školu dokončila v roce 1929 a o dva roky později se stala profesorkou (Biography.com 2014).

V tom samém roce potkala Jeana Paula Sartra, se kterým si vytvořila zvláštní životní pouto, které ovlivňovalo jak jejich osobní životy, tak ty profesní. Sama de Beauvoir tvrdila, že i přes to, že dosáhla velkých úspěchů na poli literatury a její knihy se těšily oblibě, i přes to, jakou měla roli v ženském hnutí, jejím největším úspěchem v životě byl její vztah se Sartrem. Jejich soužití ale rozhodně neptřilo mezi ta klasická. Fáze společného života střídaly ty, kdy žili odděleně. I přesto během 51 let jejich soužití navzájem ovlivňovali, hodnotili a vylepšovali své knihy. Během těchto let mezi nimi vzniklo pouto, které jejich časté aféry nedokázaly narušit. Simone de Beauvoir k tomuto řekla, že „*je to experiment v lásce, kdy je existencialismus dítětem*“ (Beuvoir dle Appignanesi 2005). I přes to, že jejich životy byly takto spojeny se nikdy nevzali a rozhodli se, že si dají svobodu k tomu začínat i jiné vztahy, což v té době bylo mimo konvence. Paul Sartre se k tomuto vztahu vyjádřil tak, že řekl „*To, co máme je esenciální láska; ale je dobrý nápad abychom zažili i náhodnou lásku*“ (Satre dle Appignanesi 2005).

Během let 1931 až 1943, než se psaní a vydávání knih stalo jejím živobytím, pracovala jako učitelka na několika školách. V roce 1945 se svým životním partnerem založila a stala se editorkou v měsíčníku *Le Temps modernes*. Její díla se soustředí především na existenciální témata, v díle *L'Invitée* rozebírá destrukci partnerského vztahu a to, že jsme si každý vzájemně predátorem. Známější je ale dílo *Les Mandarins*, za které získala ocenění Prix Goncourt, ve kterém zachycuje vzdělanou elitu levicově smýšlejících intelektuálů, kteří se chtějí zapojit do politického aktivismu. Tato kniha je v určitých ohledech autobiografická. Mezi další díla můžeme zařadit i autobiografie jako *Mémoires d'une jeune fille rangée* či *Tout*

compte fait Na její dílo *Le Deuxieme Sex* se podrobněji zaměřím v dalších kapitolách (Encyclopaedia Britannica 2000).

Po smrti svého partnera v roce 1980 strávila šest let na invalidním vozíku, až do své smrti v roce 1986. Po její smrti se strhla smršť kontroverzních článků, které odhalovaly její vztah s americkým spisovatelem, vztahy se ženami, které za svého života popírala, i vztahy s dalšími muži (Kovář 2009).

4.1 Pojmenování problému

Inspirací pro knihu *Le Deuxieme Sex* byla pro Simone de Beauvoir snaha vysvětlit svůj vlastní buržoazní život běžným lidem. Při této snaze zjistila, že musí popsat stav ženy obecně, což vedlo k systematickému popisu podmínek, kterým musí čelit ženy v patriarchální společnosti, od náboženství až po literaturu, kulturu a struktury společnosti. Tento popis nakonec Simone de Beauvoir přiměl k závěru, že muž se v průběhu dějin lidstva postavil do pozice sebe „Předmětu“ a ženu považuje za „Objekt“ (Chambers nedatováno).

Simone de Beauvoir tak upozorňuje na určitý problém a snaží se ho definovat. Upozorňuje na to, že k lidskému druhu odjakživa ženy patřily, ale jsou upozorňovány na to, že ženství je v ohrožení. Každá žena, aby se opravdu stala ženou, je tedy povinna účastnit se na ohrožené realitě ženskosti. V díle odkazuje už na Aristotela, který tvrdil, že „*samice je samicí proto, že se jí nedostává určitých vlastností*“ (Beauvoir 1967: 10). Žena je také závislá na muži a na tom, jak o ní on rozhodne a mluví se o ní pouze jako o „pohlaví“, to je způsobené tím, že žena je pro muže jeví pouze takto. Jako ženy jsou ženy označeny pouze na základě svých fyziologických znaků, žena je tak označena jako to „Druhé pohlaví“ (Beauvoir 1967: 7–13).

Tento fakt můžeme spatřit už v různých fázích historie, kdy byly ženy vylučovány z nebezpečných výprav, žena tak nemohla dát všanc svůj vlastní život a tím byla postavena do role podřadného pohlaví, které rodí a prostřednictvím kterého se zaručí pokračování rodové linie. Žena přesto ale spolu s muži oslavuje jejich úspěchy, problémem ale je, že byla biologicky určena k tomu, aby rodila děti. To se stalo problematickým ve společnostech, které stojí na pokrevním příbuzenství a majetek dědí pouze mužský potomek. Ženy se tak staly pouze nástrojem ke splnění dědice, proto je postavení ženy lepší ve společnosti, kde se soukromé vlastnictví nevyskytuje. Jako příklad zde uvádí Spartu, kde dívky byly vychovávány jako chlapci a manželky nebyly odkázány na své muže (Beauvoir 1967: 28–39).

Pro ženu je totiž velmi těžké být svébytnou osobou a do toho naplňovat očekávání, která jí byla naložena na bedra. Je pro ni mnohem jednodušší snášet „otroctví“, než být svobodná. Beauvoir to přirovnává k tomu, že *„mrtví jsou také lépe smířeni se zemí než živí“* (Beauvoir 1967: 141). Tento jev se vyskytuje především proto, že dívky byly od útlého věku přesvědčovány o mužské nadřazenosti, o tom, že jsou muži pány světa, jsou přesvědčovány, že je jen a jen v jejím zájmu, aby se jim poddaly a dělaly jim „otroka“. Pro tyto dívky byl sňatek stejnou kariérou jako jiná povolání, získat manžela je tak pro tyto dívky už od útlého věku ze všeho nejdůležitější. Dívčina rezignace na hon za kariérou a její odevzdání se muži spočívá v tom, že je fyzicky i morálně pozadu za chlapci a není schopna s nimi soupeřit (Beauvoir 1967: 143–144).

Žena byla ale také zneužívána Simone de Beauvoir odkazuje ve svém díle na příklad z knihy *Kapitál* od K. Marxe, kdy jsou ty vdané a s dětmi pro práci v továrně využívány raději, protože jsou pozorné, pracují do úmoru a musí zaopatřit rodinu, což vedlo k tomu, že prvky jejich přirozenosti vedly

k jejich zotročení. V 19. století tak začala vznikat sdružení, která měla za cíl upravit pracovní podmínky žen (Beauvoir 1967: 52–53).

Autorka zastává názor, že žádná žena se ženou nenarodí, ale spíše se ženou stane, rozlišuje tak pohlaví od genderu a naznačuje, že gender je postupně získaná identita. Rozlišení mezi pohlavím a genderem bylo klíčové pro snahu feministek vyvrátit tvrzení, že anatomie je daná osudem, pohlaví je chápáno jako neměnné a jako faktický aspekt ženského těla, zatímco koncept genderu je daný kulturou (Butler 1986: 35). Simone de Beauvoir zastávala názor, že pojem „žena“ je pejorativní. Důvodem bylo, že ženu uzavírá do škatulky pohlaví, slovo žena poté v mužích vyvolává pocit nepřítel, tento pocit ale nemá žádné ospravedlnění v biologii, jak mnozí tvrdili. Muži a ženy jsou tak v podstatě dva typy jedinců, kteří jsou rozlišováni v rámci jednoho druhu pro účely rozmnožování. Simone de Beauvoir ale upozorňuje na to, že tento fakt není v přírodě univerzální, problémem v přístupu k postavení ženy tak je i to, že toto sexuální rozdělování bylo bráno jako dané (Beauvoir 2010).

Analýza genderového útlaku Simone de Beauvoir spočívá na velmi radikálních základech: že naše představy o ženském těle, ženskosti a povaze žen jsou zcela maskulinními sociálními konstrukty. Radikální povaha tohoto argumentu vysvětluje postoj Simone de Beauvoir s ohledem na její, z počátku velmi výrazné, nepřátelství vůči jakémukoli feminismu, který se vrací k biologickým, přirozeným nebo sociálně-psychologickým argumentům, aby pojmenoval koncept ženy, ženství a zlepšil její pozici ve společnosti. Nedílnou součástí teze v knize *Le Deuxieme Sex* je tvrzení, že ženy by se neměly snažit zachránit takové „zkažené“ myšlenky nebo se snažit udržovat praktiky (zejména manželství a mateřství), které je podporují (Dietz 1992: 82).

Simone de Beauvoir tak spatřuje muže jako ty aktivní, ty, kteří rozšiřují svoje obzory do budoucnosti, vytvářejí nové věci, zatímco ženy jsou pasivní, ochránkyně domova a rodiny. Beauvoir ve svém díle diskutuje o těchto protikladech prostřednictvím konceptů transcendence a imanence. Definuje, že transcendence je aktivní, kreativní, posouvající se vpřed do budoucnosti a imanence je pasivní a soustředí se především na zachování druhu. Sociální normy, ve kterých ženy žijí, přidělují mužům kvality transcendence a ženy staví do pozice konstantní imanence. Pro každého člověka je však nezbytná transcendence i imanence a jejich rovnováha, aby člověk mohl jít vpřed do budoucnosti, tak musí určité věci udržovat a integrovat do sebe i minulost (Day nedatováno: 2–6).

Důraz Simone de Beauvoir na skutečnost, že ženy potřebují přístup ke stejným druhům činností a projektů, které jsou přiznávány jenom mužům, ji typicky zařazuje do tradice liberálního feminismu druhé vlny. Požaduje, aby se se ženami zacházelo stejně jako s muži a kvůli tomu je třeba změnit zákony, zvyky a vzdělání. Přesto si ale kniha *Le Deuxieme Sex* zachovává své existenciální přesvědčení, že každý jednotlivec, bez ohledu na pohlaví, třídu nebo věk, by měl být povzbuzován k tomu, aby převzal individuální odpovědnost, která přichází se svobodou (Mussett nedatováno).

4.2 Pohled na vzdělání

Kniha *Le Deuxieme Sex* byla napsána v době, kdy feministické hnutí dosáhlo velkých úspěchů například na poli volebního práva a inspirovalo „novou vlnu“ feminismu, který bojoval za akademické genderové studie, lepší přístup ke vzdělání či antikoncepci a další práva, která jim pomohla překonat stav, který Beauvoir nazvala jako „kořist pro mužský rod“ a snažila se umožnit převzetí kontroly nad svým vlastním osudem. Vzdělání se tak u Simone de Beauvoir objevuje jako faktor i u takových

společenských problémů jako je stání před soudem. Beauvoir věří, že pozitivní vzdělání, společenská rehabilitace a důvěra v lidi a jejich snaha zlepšit se, jsou lepší cestou než pomsta (Cleary 2018).

Vzdělávací systém je ale také viníkem, spolu se strukturou společnosti, životem v domácnosti a náboženstvím, toho, že žena je ovládána mužem. Beauvoir tak podporovala určitý způsob vzdělávání, kdy dle ní bylo třeba učit dívky prostřednictvím sexuální výchovy anatomii lidského těla, což by mělo vést k podpoře začlenění žen do společenských struktur, k vzájemnému uznání a respektu. Prostřednictvím této metody by měla být obnovena rovnost lidské osoby ve všech aspektech (Fatlolon nedatováno).

Dívky samy byly ovlivněny komplexem méněcennosti, který zatěžoval i jejich intelektuální stránku, což vedlo k tomu, že se dívka přestala zajímat i o studium. Chybějící podpora od rodiny, především od matek, které na své dcery studentky přesouvaly domácí či společenské povinnosti, vedla k nezájmu ze strany dívek a jejich přetížení. Právě proto, že dívky nevnímají svou hodnotu a nepovažují se odpovědné za svoji vlastní budoucnost, tuto odpovědnost má převzít manžel, volí dívky cestu toho, že se podrobí muži vytvořeným požadavkům a snům a nebudou zvyšovat svou lidskou hodnotu studiem (Beauvoir 1967: 148–150).

4.3 Sexualita

Simone de Beauvoir se nestaví k sexualitě přímo jako k problému, problém ale vidí především při dospívání dívek. V této době totiž dívka poprvé ve vývoji pociťuje určité trauma z toho, že je vnímána a je stále více ohraničována pojmem druhé pohlaví. Společnost totiž na její vývoj reaguje nepřátelsky, v podstatě se ocitá v procesu, kdy ji společnost vnímá pouze jako tělo, stává se sexuálním objektem, který je vystavován různým pohledům. Tento fakt nemusí být nutně negativní, problém je ale v tom, že

se těchto dívek nikdo neptá, zda sexuálním objektem být chtějí, a stávají se jím proti své vůli. V životě poté dívku potká ještě spousta takových událostí, které ji přesvědčí, že narodit se v ženském těle je smůla, mezi takovými je uvedena třeba matka, která kritizuje tělo své dcery, či muž, který dělá sexuální narážky ohledně těla mladé dívky, která se za sebe poté stydí (Joseph 2008).

Podle Simone de Beauvoir je dalším problémem to, že dívka tomuto „světu“ nemůže uniknout. Kvůli tomu, že je součástí patriarchální společnosti musí nakonec dříve či později prožít další trauma ve formě zahájení sexuálního života a prvního pohlavního styku. Trauma přichází jak v ohledu možné bolesti, tak ve špatné připravenosti dívek či dokonce i v kulturním kontextu přijatých sexuálních praktikách, které pro ženu nemusí být ideální a nepřinesou jí požitek. Toto Beauvoir klade za vinu především sexuální výchově dívek, která je, spíše než zaměřená na realitu, obalená romantikou, která klade důraz hlavně na dobu dvoření, což se ale od skutečného světa vzdaluje (Joseph 2008).

Simone de Beauvoir ale stále věří ve vztahy mezi muži a ženami, které budou založené na svobodě a rovnosti. Její názor je, že jedinec mužského pohlaví a jedinec ženského pohlaví mohou žít spolu a zároveň si mohou uvědomovat svou jedinečnost a lidskost v plném rozsahu. Tyto dva subjekty, které si uvědomují svou existenci, tak mohou splynout nejlépe v sexuální intimitě, základem šťastného vztahu je tak podle Simone de Beauvoir touha a respekt vůči biologickým rozdílům partnera. Pokud tak muž touží po ženě těle ale zároveň uznává její svobodu, dodává to ženě pocit nazbytnosti a její morální integrita zůstává nedotčena, zatímco ona souhlasí s tímto druhem poddání se. Pouze pod touto podmínkou si oba mohou užít stejného potěšení způsobem, který vyhovuje každému z nich (Tiukalo 2012: 83).

Podle Simone de Beauvoir je tato utopická idea vztahu mezi mužským subjektem a ženským subjektem „autentickou láskou“. V opozici ke svému partnerovi Sartrovi, který považoval lásku za neexistující cit, tvrdí, že lidé, kteří se milují v sobě budou schopni poznat subjektivitu, žena už nebude pouhým objektem i přes to, že bude nadále zachována jejich rozdílnost (Tiukała 2012: 83).

Mladé dívky podle Simone de Beauvoir mají i školny k homosexualitě. Ve chvíli, kdy si dívka uvědomí, že už je ženou může pocítit určité zklamání, která povede právě k homosexualitě. Dívky totiž hledají určitou podporu, sebeuctívání jim už nestačí a tak se obrací právě na své přítelkyně, se kterými mohou srovnávat i své tělesné dispozice. Vznikají tak „zvláštní přátelství“, které mohou přerůst až v první lásku. Toto se stane ale spíše ze strachu. Dívky se bojí například znásilnění a tento vztah poskytuje bezpečí a něhu a uspokojuje dětský erotismus, většina dívek ale na toto období pohlíží jako na přechodné (Beauvoir 1967: 152–163).

Některé z odvážnějších dívek dokonce na chvíli utečou z domova a fantazírují o tom, že jsou prostitutkami, této roli se přizpůsobují různým způsobem, přehnaně se malují či dělají oči na kolemjdoucí. Takové chování je většinou důsledkem znechucení ze sexuální touhy, kdy si mladá dívky myslí, že musí cítit vinu za své fantazie, když má takové fantazie, tak se tak přece musí chovat a být doopravdy dívka lehkých mravů (Beauvoir 1967: 173–174).

Mnozí vidí spojitost s jejím pohledem na sexualitu a uvolněné vztahy v jejím liberálním intimním uspořádání mezi ní a Sartrem, které se může zdát velmi progresivní na dobu, ve které byl situován a často mnozí autoři píšíci novinové články nespravedlivě očerňovali pověst Simone de Beauvoir

jako intelektuální ženy rovné jejím mužským protějškům (Mussett nedatováno).

4.4 Navrhovaná řešení problému

Faktem bylo, že ani muži ani ženy v té době nebyli se situací ve společnosti spokojeni. Otázkou tak pro Simone de Beauvoir bylo, zda je to původní postavení společnosti, které je odsuzuje k tomu, aby se navzájem v podstatě nenáviděli, natolik silné, že nedojde k překonání, nebo zda konflikty, které proti sobě tato pohlaví staví, jsou jenom přechodným okamžikem v historii.

Podle autorky bude tento spor mezi mužem a ženou trvat tak dlouho, dokud se navzájem neuznají jako sobě rovní, dokud je ženskost jako taková zachována a podporována všemi strukturami společnosti (Beauvoir 1949: 851). Plně lidskou bytostí se žena stane teprve tehdy, až bude žít pro sebe a až jí muž, konečně dá svobodu (Beauvoir 1967: 142). Ve chvíli, kdy se stala každá občanka ve Francii voličkou, ale stále není od nadvlády muže osvobozená, žena tak musí být produktivní a aktivní. Ženy už mají alespoň malou výhodu v tom, že jim kariéra poskytuje určitou ekonomickou nezávislost a muži nové postavení ženy berou v potaz (Beauvoir 1967: 352–359).

Jako zastánkyně určité podoby demokratického socialismu de Beauvoir věří v radikální transformaci institucí, což by vedlo k tomu, že ženy budou moct být aktivními subjekty. Žádá ale jak strukturální změny, tak i psychologické. Ženy musí změnit pohled na své intimní vztahy s ostatními a přehodnotit své postavení. Simone de Beauvoir kritizovala i psychoanalýzu za to, že je příliš maskulinní a nadměrně zdůrazňuje psychosexuální dimenzi existence žen (Stavro 1999: 268).

Simone de Beauvoir se pozastavuje i nad tím, že svět, kde si muži a ženy budou rovni, si lze snadno představit, protože byl přesně ten ideál, který slibovala sovětská revoluce. Ženy vychovávané a vzdělávané přesně jako muži by pracovaly za stejných podmínek a za stejné mzdy, měly by stejnou erotickou svobodu a sexuální akt by již nebyl považován za pouhou odměnu pro muže. Manželský svazek by měl být založen na tom, že v něm budou oba svobodně stejnou měrou rozhodovat, a to i o jeho ukončení, a jiný pohled by byl i na ukončení těhotenství⁹. Někteří si ale myslí, poněkud skepticky, že změna zákonů, institucí, zvyků, veřejného mínění a nakonec i společenského kontextu nepovede k tomu, aby se muži a ženy stali sobě rovnými, protože ženy budou přeci vždy jen ženy, nebo se zbaví své ženskosti a pro muže už nebudou přitažlivé. Někteří také namítají, že takový svět není žádoucí, protože když je žena „stejná“ jako muž, život ztratí „své kořeni“ (Beauvoir 1949: 848–862).

Simone de Beauvoir tak naléhá na ženy, aby vytrvaly ve svém úsilí o emancipaci, a zdůrazňuje, že tak musí učinit i v zájmu mužů. Právě ve chvíli, kdy bude zrušeno otroctví poloviny lidstva a s ním zmizí celý pokrytecký systém nastolený patriarchální společností, tak teprve tehdy lidstvo odhalí jeho pravý význam a pár mužů a žen objeví svou pravou podobu (Gray 2010).

5. KOMPARACE AUTOREK A JEJICH DĚL

Politická situace a kultura ve Spojených státech, jak už bylo v této práci zmíněno, přijetí díla Simone de Beauvoir nepřála. Během 60. let 20. století, když se ekonomické a sociální podmínky pro ženy změnily a feministické hnutí „dohrnalo“ kritiku, kterou ve svém díle představila, ale

⁹ Simone de Beauvoir se v díle zamýšlí nad tím, že mateřství je jedinou funkcí, kterou je skoro nemožné vzít na sebe svobodně, v Americe a Anglii už bylo možné kontrolovat porodnost prostřednictvím různých metod, ženy ve Francii museli stále podstupovat drahé a ponižující potraty (Beauvoir 1967: 369)

dílo ani tak nedosáhlo takových úspěchů, jako ve Francii. Důvodem bylo především to, že v čase, kdy Spojené státy došly do této fáze, feministické hnutí získalo svůj vlastní manifest ve formě *The Feminine Mystique* od Betty Friedan, které bylo vydáno v roce 1963. Té se oproti *Le Deuxieme Sex* dostalo mnohem lepšího přijetí, kniha byla považována za méně radikální a navíc byla více přístupná pro reformistickou politiku střední třídy Spojených států. Také to mohlo být ovlivněné tím, že to bylo také vhodnější pro pragmatický, nefilosofický charakter amerického feministického hnutí. Betty Friedan nakonec ale uznala Simone de Beauvoir jako “intelektuální hrdinku historie,” a okrajovou zmínku jí věnovala i v knize *The Feminine Mystique*. Tato marginální zmínka tak může být brána i jako odraz toho, jaký marginální vliv měl tento francouzský manifest na svůj americký protějšek a možná poukazuje i na to, jaký vliv Simone de Beauvoir má. Stejně jako u Bible se tak může zdát, že *The Secons Sex* byla uctívanou knihou, často citovanou, ale málo čtenou a pochopenou (Dietz 1992: 78).

Oproti Betty Friedan, která viděla naději na změnu jak v ženách samotných, tak ve feministických skupinách a organizacích, jako byla například NOW, Simone de Beauvoir se k tomuto stavěla opačně. Svoje naděje místo do feministického hnutí kladla do socialismu a určité formy „bratrství¹⁰“. V závěru svého díla *Le Deuxieme Sex* se výslovně zmiňuje o socialistickém vývoji, čímž Simone de Beauvoir dávala najevo svou pozici vzhledem k "otázce ženy", za což byla hojně kritizována, jako by od tohoto problému dávala ruce stranou a zodpovědnost přesunula na levicová hnutí. Simone de Beauvoir o sobě také dlouho odmítala tvrdit, že je feministka a stala aktivním feministkou až v 70. letech když se *Mouvement de*

¹⁰ Podle Beauvoir jakýkoliv druh útlaku tvoří „válku“, proto je její vize, označována jako utopická, založena na tom, že solidarita mezi muži a ženami je možná pouze pokud zmizí útlak. Její forma bratrství tak existuje pouze ve státě, ve kterém je odstraněn patriarchát a pouze v této chvíli získá pojem bratrství jeho univerzální význam, který měl mít po celou dobu, pojem sesterství tak bude vnímán stejně jako pojem bratrství a půjde o opravdové postavení mužů a žen na stejnou úroveň (Moi 2008: 227).

Liberation des Femmes objevilo ve Francii. Na otázku, proč se konečně připojila k Hnutí za osvobození žen, odpověděla, že si uvědomila, že musí bojovat za situaci žen tady a teď, než se naplní sny o socialismu“ (Dietz 1992: 79).

Při porovnání struktury knih *The Feminine Mystique* a *Le Deuxieme Sex* můžeme narazit na další aspekt toho, proč byly knihy přijaty rozdílně, a pochopit jejich viditelnou odlišnost. Tím jsou rétorické rysy textu Simone de Beauvoir, který pro čtenáře není jednoduchý analyzovat a při hledání odpovědi na palčivé otázky feminizmu není uspokojující. Stejně jako Friedan, která začíná svou knihu tím, co nazve jako „problém, který nemá jméno“ a soustředí se na postavení ženy a identifikaci toho, kdo žena je, začíná Beauvoir otázkou „Co je to žena?“ (Zerilli 2012). Betty Friedan ale pro čtenáře přináší jasné definice, věnuje se přímo tématu a v jejím díle není složité hledat odpovědi ani pasáže, které by čtenáře mohly zaujmout, naopak Simone de Beauvoir volí složitější přístup, ve kterém se odpovědi hledají těžko.

Na rozdíl od Betty Friedan, která tento „problém beze jména“ rozvádí jako hlubokou nespokojenost žen, především střední třídy, s manželstvím a mateřstvím, Simone de Beauvoir na sebe postupně vrství kulturní reprezentaci žen a ženské touhy v historii prostřednictvím různých mýtů či příkladů z měst, jako byla Sparta, a na začátku knihy tak nedokáže poskytnout ucelený obraz toho, co to žena je a neodpovídá tak na svou úvodní otázku, což může být zdůvodněno vlivem existencialismu, ze kterého čerpá. V poslední kapitole se obě dvě autorky také odlišují, i když by jejich názvy, v případě Friedan „Ženiny nové životní plány“ a u Beauvoir „Nezávislá žena“, mohly evokovat podobnost názorů, jejich argumentace se od sebe odlišuje. Pro Friedan podstatou toho, co chtěla v knize předat bylo, aby ženy vyšly z domácností, dbaly na vzdělání, které je jim dostupnější než kdy jindy a získaly práci. Beauvoir byla naopak relativně skeptická k

osvobození vzhledem k ženským mzdám, vzdělání se téměř nevěnovala a kariéra pro ni byla relativně omezená na společensky prospěšnou práci s příklonem k socialismu, bez širších kulturních změn se dle ní žena svého „otroctví“ nezbaví a po celodenní práci se beztak vrátí domů vařit a uklízet pro svou rodinu (Zerilli 2012).

Friedan a Beauvoir se rozdílně staví nejen k postavení žen, ale i k celkovému kontextu. Betty Friedan svou práci vztahuje ke specifickému prostředí, kterým jsou Spojené státy a postavení se týká především bílých žen střední třídy. Když se na to podíváme z tohoto úhlu pohledu, tak Betty Friedan usiluje o posílení postavení pouze v úzkém kontextu a na utlačování obecně, týkající se i jiných ras a tříd se nesoustředí, to mohlo být ovlivněno americkou kulturou, která sice měla zkušenosti s otroctvím a dalšími způsoby utlačování, ale společenský, kulturní a politický dopad je většinou opomíjený. U Simone de Beauvoir se může zdát, že psala stejným způsobem, jako konstantní příklad pro „ženu otrokyni“ používá především Francouzky, ale ve svém díle odkazuje i na ženy americké a v příkladech překračuje i jednotlivé identity a sociální kontext tříd, což mohlo být podpořeno tím, že byla velkou zastánkyní existencialismu a toho, že má mít každý svobodnou volbu tvořit svůj život (Brown 2012).

Pro feministky, jako byla Betty Friedan, znamenalo posílení postavení žen zajištění větší rovnoprávnosti, šlo o snahu dostat ženy střední třídy pryč z domácností a kuchyní o rovnost s jejich protějšky. I přes to je ale Betty Friedan kritizována za to, že se svými omezenými cíli, ideály a opomíjením či dokonce přehlížením útlaku se stala součástí „klubu utlačovatelů“. Simone de Beauvoir se na druhou stranu soustředila i na větší systémové nespravedlnosti, které Friedan ignoruje. I když se ve svém díle zabývá především koncepty jako pohlaví a gender, často odkazuje i na problémy týkající se moci. Beauvoir popisuje stát, pod kterým je ženská síla omezená a může se vyjádřit pouze v symbolickém měřítku. Cílem tak není

posílení postavení a dominance žen jako takové, ale expanze jejich kompetencí a možností. Můžeme tak říct, že zatímco Betty Friedan se kloní spíše k reformismu a individualismu, Simone de Beauvoir je v tomto ohledu zastáncem spíše radikálnějších řešení a socialismu (Brown 2012).

6. KRITICKÁ REFLEXE MYŠLENEK BETTY FRIEDAN A SIMONE DE BEAUVOIR

Když se nejprve zaměříme na kritiku, které byla podrobena Betty Friedan, můžeme si všimnout, že se prolíná s problémy, které byly vyčítány celkově i druhé vlně feminismu a liberálnímu feminismu. Kritice bylo podrobeno především její dílo *The Feminine Mystique* kvůli dopadu, který mělo, a kvůli poslání, které předávalo ženám. První velkou kritikou, která byla zmíněna už v úvodní kapitole práce, byl fakt, že i tato kniha, stejně jako celá druhá vlna feminismu, byla rasistická a soustředila se pouze na jednu třídu obyvatel (Fetters 2013).

Reakce na sebe nenechaly čekat a v roce 1984 vyšla kniha *Feminist Theory: From Margin to Center* od černošské feministky, která upozorňovala na rasový problém díla, kterému byla přikládána role katalyzátoru feministického hnutí té doby. Podle zástupkyň černošských feministek se kniha nesoustředila na univerzální problém všech žen, ale na problém omezený pouze na bílé ženy, matky a manželky, ze střední třídy. Betty Friedan tak byla v tomto ohledu podle mnohých krátkozraká a chovala se, jako by ženy jiných ras a tříd neexistovaly (Fetters 2013).

Kromě kritiky za opomenutí žen jiných ras se v této knize dočkala i kritiky za to, že ve své práci neuvedla, kdo se přesně bude starat o děti a domácnost, kdyby ženy opravdu dosahovaly kariér, po kterých toužily. Také ignorovala potřeby žen bez mužů, bez dětí, bez domova, bez peněz. Tyto ženy byly opomíjeny a upozadřovány ženami v domácnosti, které byly vzdělané, které došly k frustraci z života v domácnosti, péče o manžela a

děti, nebavilo je kupovat produkty, které byly propagovány v ženských časopisech, tyto ženy chtěly zkrátka od života něco víc. To samé ale chtěly ženy jiných ras a ženy nezadané. Kritizováno je také to, že v raných fázích svého psaní se nedokázala oprostít od své vlastní životní perpektivy, která se do díla silně promítá a díky tomu neměla opravdový přehled o životech žen v Americe (Fetters 2013).

Sociální historik Daniel Horowitz v díle *Betty Friedan and the Making of The Feminine Mystique* poznamenal, že Friedan nebyla ve svém výchozím bodu při psaní knihy čestná, když tvrdila, že je pouze předměstská matka a žena v domácnosti. Horowitz upozorňoval na to, že byla už od mládí a studií na vysoké škole levicovou radikální aktivistkou (Fetters 2013).

Vzhledem k tomu, že se během 60. a 70. let objevovaly další názory, které byly odlišné od těch, které měla Betty Friedan, došlo i ke kritice z jiných směrů feminismu. Radikální feministky jí kritizovaly především kvůli tomu, že vnímala lesbické ženy hnutí za “levandulovou hrozbu” a také za její ochotu spolupracovat s muži (Michals 2017). Betty Friedan se sice snažila zlepšit poměry v manželství, ale sama tvrdila, že žena muže určitým způsobem potřebuje, což bylo mnohým radikálkám proti srsti, vzhledem k tomu, že některé z nich šly tak daleko a označily vdané ženy za prostitutky v manželství. Radikální feministky se tak snažily její názory marginalizovat, kritizovaly ji, kromě ochoty spolupracovat s muži, i za to, že „nebořila“ rodinu (Myslivočková 2006).

Okrajovou kritikou budiž hodnocení knihy před tím, než byla vůbec vydána. Zatímco George Brockway, vedoucí vydavatelského domu, byl ohledně díla entusiastický a do oficiálního hodnocení napsal, že “*dílo bylo přetažené snad v každém bodě, ale přesto bylo podnětné a provokativní*”, jiný zaměstnanec ale hodnotil jinak a řekl, že teorie Betty Friedan byly moc

předvídatelné a femininní, její přístup byl nevědecký, popis života na předměstí byl sebestředný a popis situace v novinách a ženských časopisech které přibližovala byl přiřiven vlastní vinou z toho, že do těchto časopisů stejnými články sama přispívala (Schuessler 2013).

Kritika Simone de Beauvoir naopak začíná tím, že spousta jejích myšlenek už je přežitých. Kniha byla napsaná v době, kdy byla zaměstnána menšina žen, a tak se může zdát, že její argumenty pro účast žen v pracovním procesu už jsou z pohledu naší doby obzvlášť zastaralé. Kritizováno je také její postavení vůči institucím manželství a mateřství, které přirovnává k utrpení a odporu, v některých pasážích se může jevit až nepřítelsky a radikálně, což ale můžeme vnímat jako znak ranného feminismu. Simone de Beauvoir se staví s jistým opovržením a odmítnutím k různým aspektům ženského reprodukčního systému, od puberty po menopauzu, v knize používá pojmy jako „vyčerpávající otroctví“, k čemuž přirovnává například kojení, jsou hojné, což by se mohlo zdát v souladu s radikálním feminismem, protože ve svých dílech vybírá spíše brutálnější příklady, jako je znásilnění, aby dosáhla svého cíle (Gray 2010).

Simone de Beauvoir je také často vyčítáno, že se sama chovala jako zamilovaná školačka a ne jako někdo, kdo má vést feministky. Dopisy posílané jejímu milenci byly často zapečetěny rženkou. V těchto dopisech jde Simone de Beauvoir, dle některých názorů proti myšlenkám feminismu, když mu slibuje že bude umývat nádobí a nikdy nebude dělat to, co on nebude chtít. Tento obraz, který vykreslila v dopisech, ale odporuje tomu, co se objevovalo v knize *Le Deuxieme Sex* a to že aby žena byla svobodná, musí se chovat a jednat jako muž. Mnozí autoři tak shledávají její chování a argumenty jako sebepoškozující (Murphy 2008).

Dalším problémem jejího díla *Le Deuxieme Sex* bylo relativně „vražné“ přijetí. Zde se viditelně mísí reakce v Severní Americe a Kanadě

kteřá, ve srovnání s Francií, kde byla reakce veřejnosti okamžitá a Simone de Beauvoir byla úspěšná, byla méně intenzivní. Za tímto stojí především sociální a ideologické prostředí Spojených států na počátku 50.let, kdy se ženy setkávaly především s podporou návratu do domácího prostředí po válce a existencialistické myšlenky Simone de Beauvoir byly vnímány spíše negativně a jakoby předběhly dobu. Její levicové sympatie a rostoucí pověst zastánkyně socialistických režimů nebyly v zemi ohrožené studenou válkou vhodné a přijímané s nadšením. I kdyby se kniha *Le Deuxieme Sex* setkala s lepším politickým klimatem, i tak byla odsouzena k horšímu přijetí, protože se ukázala se jako příliš složitá jak na překlad, při kterém docházelo k mnoha misinterpretacím, tak na čtení, protože nebyla přizpůsobena pro „obyčejného“ čtenáře (Dietz 1992: 76–83).

Simone de Beauvoir byla také kritizována za rovnostářství, její požadavky na rovnost byly mnohými odmítány, protože takto představovaná rovnost znamená naprosté připodobnění se mužům. Proto je také kritizována, že sama neformuje nic nového, pouze kopíruje a reprodukuje Sartra, což podle mnohých feministek vedlo k nedostatku pokroku, jen obrovskému útlaku. Kritizována jsou i jí navrhaná řešení, právní, ekonomické a politické reformy jsou nejen nedostatečné, ale špatně orientované, protože i při změně tyto reformy budou formovány muži a mužskou optikou. Reformy tak ženy od útlaku neosvobodí, útlak se stane mnohem horším (Stavro 1999: 263–272).

Simone de Beauvoir je kritizována i za svůj postoj k transcenci a imanenci. Toril Moi, profesorka literatury a románových studií, měla problém s autorčinou prezentací transcence a imanence. V popisu Simone de Beauvoir imanence bude vždy něco méně než transcence. Moi se k tomu vyjádřila tak, že transcendentní mohou být pouze lineární činnosti. Opakované, nepravidelné nebo náhodné činnosti, od flirtování až po domácí práce, nemohou být nikdy klasifikovány jako autenticky

transcendentní. Podle Moi lze imanenci popsat i jinak, než jako vězení a to jako odpočinek a klid. (Moi dle Day nedatováno: 7–8).

7. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo poskytnout informace týkající se klíčových myšlenek dvou autorek, Betty Friedan a Simone de Beauvoir, které se zásadně podepsaly na vývoji liberálního feminismu. Informace jsou poskytnuty na základě analýzy a komparace jejich děl, především jde o informace soustředující se na dobové postavení ženy a navrhovaná řešení problémů sociální struktury. Důležitou součástí této práce byla také kritická reflexe z pohledu jiných autorek a autorů, zastávajících různé názory na tuto problematiku. Pozornost na začátku této práce byla věnována také popisu druhé vlny feminismu a rozboru hlavních myšlenek liberálního feminismu, což bylo nutné pro uvedení čtenáře do kontextu a zmínění úspěchů této vlny, která má vliv na feminismus dodnes.

Nutné je ale podotknout fakt, že myšlenky Simone de Beauvoir a Betty Friedan nebyly vždy přijímány pozitivně, což se ukázalo v samostatné kapitole kritické reflexe jak z jiných druhů feminismu, tak od různých autorů. Autorky byly kritizovány za určitý rasismus, za třídní omezenost a určitou krátkozrakost, kterou obě autorky projevovaly při navrhovaných řešeních. Různé autorky a autoři také vnímají jejich myšlenky jako dávno přežitě a zastaralé, protože z pohledu naší doby už ženy řeší jiné problémy a proto v knihách nemohou najít řešení, která by jim pomohla v aktuálních případech. I přes tuto kritiku je ale stále platné, že jak Simone de Beauvoir, která psala svá díla už před počátkem druhé vlny feminismu, tak Betty Friedan, která je jmenována jako jeden z katalyzátorů této vlny, jsou obě důležitými aktérkami, které ovlivnily mnohé aspekty feminismu.

Téma této práce je ale stále velmi rozsáhlé, existuje spousta článků a knih, které se touto problematikou zabývají a proto v této práci nebylo možné zohlednit všechna témata, kterými se obě autorky ve svých knihách zabývaly. Proto bylo nutné rozdělit tuto práci a její zájem, kromě zásadních

témat jako byl obraz postavení ženy tak, jak ho obě autorky v dílech vykreslovaly a navrhovaná řešení na sociální problémy, i na témata vzdělání a sexuality. Tato témata jsou v zásadních dílech autorek, *The Feminine Mystique* a *Le Deuxieme Sex*, zásadně provázána s obrazem žen a jejich postavením a proto na mě padl můj výběr, jako na témata, která v dobovém kontextu spadala mezi nejdůležitější.

Jak již bylo zmíněno, cílem práce bylo poskytnout mimo jiné pohled na dobové postavení ženy. Betty Friedan se ve svých dílech pozastavovala nad tím, že mladé dívky přestaly bojovat za své postavení, přestaly se zajímat o vzdělání a opět se dobrovolně uzavřely do domácností a staly se povoláním manželkami a matkami. To pro Betty Friedan, která byla sama velmi vzdělanou ženou, která sama upadla do pasti života na předměstí bylo obrovským problémem a ve svých dílech tak ženy povzbuzovala k tomu, aby se probraly ze svého spánku a vrátily se do života, který pro ně vybojovaly feministky první vlny a v tomto boji pokračovaly. Friedan byla ale také jednou z mnoha rozčarovaných liberálů, která si zachovala víru v kapitalistický vývoj, navzdory ztrátě důvěry ve společnost, nebo na účinnost federálně sponzorovaných sociálních reforem. Simone de Beauvoir, která psala v jiné době a byla ovlivněna mnoha jinými faktory, zvolila pro svůj popis ženského postavení více abstraktní pojmy, které se neseťkávaly s takovým úspěchem a pochopením, jako tomu bylo později u Betty Friedan. Simone de Beauvoir popisovala ženu jako objekt, který je dobrovolně závislý na muži, což bylo ovlivněno především historickým vývojem, který z ní tento objekt učinil. Žena je tedy v postavení rodičky dětí, její vnímání se může zdát až radikální v tom, že vnímání ženského těla a ženskosti je zcela maskulinní konstrukt, který musí být odstraněn.

Při pohledu na témata, kterými se obě autorky zabývají vyvstává na povrch především téma sexuality, které bylo propleteno i s tématy jako je vzdělání. Téma sexuality je často bráno jako jádro problémů. Pro Betty

Friedan je téma sexu důležité především v ohledu toho, že ženy se staly sexem posedlé a sex volily jako substituci za jiné činnosti, které jim život v domácnosti neumožňoval. Simone de Beauvoir naopak přikládala důležitost tomu, aby se dívky nestávaly obětí toho, že mají ženské tělo, zahájení sexuálního života je pro dívka tak pouze traumatem, které nelze v patriarchální společnosti odstranit.

Když se zaměříme na analýzu toho, jaké myšlenky těchto autorek můžeme označit za liberální vyvstane na povrch fakt, že Betty Friedan se drží pomalých reforem zákonů, na které tlačila i založením organizace NOW, nevnímá muže jako hrozbu a naopak se snaží navázat s nimi spolupráci, která bude nutná pro narovnání podmínek. Betty Friedan se také drží linie liberálního feminismu v popisu rodiny či především v jejím postavení ke vzdělání, kdy si uvědomuje problém toho, že dívky nemají touhu se vzdělávat nebo nemají stejné příležitosti a přístup k profesorům jako jejich mužské protějšky. Simone de Beauvoir na druhou stranu byla liberalistkou především v jejím vnímání postavení ženy, které se dle jejího názoru muselo stát rovným s postavením muže za pomoci změny zákonů a vzdělávání. Od liberálního feminismu se poté kloní k socialistickému feminismu v pohledu na ustavení společnosti, která by mělo vzniknout, toho si můžeme všimnout hlavně v posledních kapitolách *Le Deuxieme Sex*, kde hovoří o situaci žen, o tom co se změnilo a co se změnit musí. Beauvoir samozřejmě neignoruje význam toho, že ženy musí mít právo volit a neodmítá ani nutnost žen dosáhnout ekonomické nezávislosti, považuje ale tato liberální řešení situace žen za nedostatečné, protože norma „mužství“ zůstává standardem společnosti a žena se musí odprostit od myšlenky, že nezávislost získá pouze tehdy, když bude jednat jako muž. Liberální myšlenky tak můžeme vidět už ve vnímání toho, že k narovnání podmínek se musíme odprostit od „škatulek“ pohlaví, které jsou zdrojem útlaku.

Závěrem bych se ráda pozastavila nad tím, že nejen Betty Friedan ale i Simone de Beauvoir a jejich myšlenky významně ovlivňují feministické autorky a autory do dnešní doby a odkaz na jejich díla a ideje můžeme najít v mnoha dílech, které byly těmito autorkami ovlivněny a které na ně navazovaly, jejich přínos je tak nepopiratelný. Druhou vlnou feminismu ale všechny problémy vyřešeny nebyly a i když dosáhl velkých úspěchů, 21. století přináší nové, ale objevují se i stále přetrvávající, problémy sociální struktury, které se nedaří řešit. Proto je feminismus tak důležitým směrem i v této době a je důležité, aby feministky byly stále aktivní a volaly po rovných příležitostech ve společnosti. Může se nám totiž zdát, že po vyřešení rozličných druhů útlaku žen vždy vzejde nějaký další, například ve formě přetrvávající platové nerovnosti žen, a tak feministky zdaleka nemají dobojováno.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Appignanesi, Lisa (2005). Did Simone de Beauvoir's open 'marriage' make her happy? *The Guardian*. 10. 6. 2005 (<https://www.theguardian.com/world/2005/jun/10/gender.politicsphilosophyandsociety>, 11. 3. 2019).

Aron, Nina Renata (2017). Lesbians battled for their place in 1960s feminism. *Timeline*. 20. 1. 2017 <https://timeline.com/lesbians-battled-for-their-place-in-1960s-feminism-25082853be90>, 10. 1. 2019).

Beauvoir, Simone de (1949). *The Second Sex* (New York: Vintage).

Beauvoir, Simone de (1967). *Druhé pohlaví* (Praha: Orbis).

Beauvoir, Simone de (2010). 'The Second Sex'. *The New York Times*. 27. 5. 2010 (<https://www.nytimes.com/2010/05/30/books/excerpt-first-chapter-second-sex.html>, 20. 3. 2019).

Biography.com (2014). *Simone de Beauvoir* (<https://www.biography.com/people/simone-de-beauvoir-9269063>, 13. 3. 2019).

Boucher, Joanne (2003). Betty Friedan and the Radical Past of Liberal Feminism. *New Politics* 3, vol 9, nestránkováno.

Breines, Winifred (2007). Struggling to Connect: White and Black Feminism in the Movement Years. *Contexts* Vol. 6 (1), s. 18–24.

Brown, Nikolai (2012). *Betty Friedan and Simone de Beauvoir's Conflicting Ideas on Women's Empowerment* (<https://anti-imperialism.org/2012/04/18/betty-friedan-and-simone-de-beauvoirs-conflicting-ideas-on-womens-empowerment/>, 13. 3. 2019).

Butler, Judith (1986). Sex and Gender in Simone de Beauvoir's *Second Sex*. *Yale French Studies* No. 72, s. 35–49.

Cleary, Skye (2018). Simone de Beauvoir: Freedom and forgiveness. *The Times Literary Supplement*. 14. 9. 2018 (<https://www.the-tls.co.uk/articles/public/simone-de-beauvoir-freedom-forgiveness/>, 27. 3. 2019).

Day, Jennifer (nedatováno). *Simone de Beauvoir's Transcendence and Immanence in the Twenty First century: The Tension between Career and Motherhood* (<http://journals.sfu.ca/wt/index.php/westertributaries/article/view/12,13.3.2019>).

DePaulo, Bella (2010). Did Second-Wave Feminism Neglect the Single Woman? *Psychology Today*. 5. 9. 2010 (<https://www.psychologytoday.com/us/blog/living-single/201009/did-second-wave-feminism-neglect-the-single-woman>, 11. 1. 2019).

Dietz, Mary (1992). Introduction: Debating Simone de Beauvoir. *Signs* Vol. 18, No. 1, s. 74–88.

Encyclopaedia Britannica (2000a). *Betty Friedan* (<https://www.britannica.com/biography/Betty-Friedan#ref196513>, 9. 3. 2019).

Encyclopaedia Britannica (2000b). *Simone de Beauvoir* (<https://www.britannica.com/biography/Simone-de-Beauvoir>, 11. 3. 2019).

Fatlolon, Constan (nedatováno). Simone de Beauvoir: Childhood the Possibility of Doing Philosophy of Woman Through Sex Education. *Academia.edu*

(https://www.academia.edu/34921716/SIMONE_DE_BEAUVOIR_CHILHDHOOD_THE_POSSIBILITY_OF_DOING_PHILOSOPHY_OF_WOMAN_THROUGH_SEX_EDUCATION, 20. 3. 2019).

Fetters, Ashley (2013). 4 Big Problems With The Feminine Mystique. *The Atlantic*. 12. 2. 2013

(<https://www.theatlantic.com/sexes/archive/2013/02/4-big-problems-with-the-feminine-mystique/273069/>, 11. 3. 2019).

Fox, Margalit (2006). Betty Friedan, Who Ignited a Movement With 'The Feminine Mystique,' Dies at 85. *The New York Times*. 6. 2. 2006
(<https://www.nytimes.com/2006/02/06/obituaries/us/betty-friedan-who-ignited-a-movement-with-the-feminine.html>, 9. 3. 2019).

Friedan, Betty (2002). *Feminine Mystique* (Praha: Pragma).

Graf, Holly (2012). A Very Short Summary of Liberal Feminist Theory and Practice. *Oakton Community College*. 30. 4. 2012
(https://www.oakton.edu/user/4/ghamill/Feminism_Liberal.pdf, 12. 4. 2019).

Gray, Francine du Plessix (2010). Dispatches From the Other. *The New York Times*. 27. 5. 2010
(<https://www.nytimes.com/2010/05/30/books/review/Gray-t.html>, 21. 3. 2019).

Hall, Simon (2011). Women's Rights – The Second Wave. In: Hall, Simon, *American Patriotism, American Protests* (Pennsylvania: University of Pennsylvania Press), s. 52–76.

Hechinger, Fred (1963). Women „Educated“ Out of Careers. *The New York Times*. 6. 3. 1963
 (<http://movies2.nytimes.com/books/99/05/09/specials/friedan-educated.html>, 12. 2. 2019).

Hoffman, John (2001). Defining Feminism. *Politics*: 2001 vol 21 (3), s. 193–196.

Chambers, Jacob (nedatováno). The Second Sex; Woman as Other. *Academia.edu*
 (https://www.academia.edu/10621917/The_Second_Sex_Woman_as_Other, 18. 3. 2019).

Joseph, Felicity (2008). *Becoming a Woman: Simone de Beauvoir on Female Embodiment*. *Philosophy Now*
 (https://philosophynow.org/issues/69/Becoming_A_Woman_Simone_de_Beauvoir_on_Female_Embodiment, 28. 3. 2019).

Kadlecová, Markéta (2009). *Markéta Kadlecová: Feminismus*. Fórum 50 % (<https://padesatprocent.cz/cz/marketa-kadlecova-feminismus>, 10. 1. 2019).

Khan Academy (nedatováno). *American woman and World War II*. Khan Academy (<https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/rise-to-world-power/us-wwii/a/american-women-and-world-war-ii>, 10. 1. 2019).

Kohn, Sally (2015). The sex freak-out of the 1970s. *CNN*. 21. 7. 2015 (<https://edition.cnn.com/2015/07/21/opinions/kohn-seventies-sexual-revolution/index.html>, 11. 1. 2019).

Kovář, Pavel (2009). Simone de Beauvoirová. *Reflex*. 5. 3. 2009 (<https://www.reflex.cz/clanek/causy/73642/simone-de-beauvoirova.html>, 11. 3. 2019).

Lewis, Jone Johnson (2018). What Is Radical Feminism? *ThoughtCo*. 9. 8. 2018 (<https://www.thoughtco.com/what-is-radical-feminism-3528997>, 10. 1. 2019).

Lewis, Jone Johnson (2019). *Mary Daly Quotes*. ThoughtCo. 30. 1. 2019 (<https://www.thoughtco.com/mary-daly-quotes-3530145>, 16. 3. 2019).

Michals, Debra (2017). Betty Friedan. *National Women's History Museum* (<https://www.womenshistory.org/education-resources/biographies/betty-friedan>, 11. 3. 2019).

Moi, Toril (2008). *The Making of an Intellectual Woman* (Oxford: Oxford University Press).

Murphy, Emily (2008). Still the second sex? Simone de Beauvoir centenary. *Independent*. 9. 1. 2008 (<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/still-the-second-sex-simone-de-beauvoir-centenary-769122.html>, 12. 3. 2019).

Mussett, Shannon (nedatováno). Simone de Beauvoir (1908–1986). *Internet Encyclopedia of Philosophy* (<https://www.iep.utm.edu/beauvoir/>, 13. 4. 2019).

Myslivočková, Olga (2006). Betty Friedanová. *Reflex* (<https://www.reflex.cz/clanek/causy/73796/betty-friedanova.html>, 2. 3. 2019).

Napikoski, Linda (2018). Socialist Feminism vs. Other Types of Feminism. *ThoughtCo*. 22. 7. 2018 (<https://www.thoughtco.com/socialist-feminism-vs-other-feminism-3528987>, 3. 2. 2019).

Napikoski, Linda (2019a). The Feminine Mystique: Betty Friedan's Book Started It All. *ThoughtCo*. 14. 1. 2019 (<https://www.thoughtco.com/friedans-the-feminine-mystique-3528957>, 12. 3. 2019).

Napikoski, Linda (2019b). Lavender Menace: the Phrase, the Group, the Controversy. *ThoughtCo*. 1. 3. 2019 (<https://www.thoughtco.com/lavender-menace-feminism-definition-3528970>, 16. 3. 2019).

Napikoski, Linda (2019c). Socialist Feminism Definition and Comparison. *ThoughtCo*. 6. 1. 2019 (<https://www.thoughtco.com/socialist-feminism-womens-history-definition-3528988>, 3. 2. 2019).

Phillips, Keri (2013). The second wave of feminism, fifty years on. *ABC*. 11. 10. 2013 (<https://www.abc.net.au/radionational/programs/rearvision/5017374>, 11. 1. 2019).

Rattray, Helen (2006). Betty Friedan: Feminist Who Changed Women's Lives. *The East Hampton Star*. 2. 2. 2006 (<https://www.easthamptonstar.com/Archive/1/Betty-Friedan-Feminist-Who-Changed-Women%E2%80%99s-Lives>, 11. 3. 2019).

Rowbotham, Sheila (2006). Betty Friedan. *The Guardian*. 6. 2. 2006 (<https://www.theguardian.com/news/2006/feb/06/guardianobituaries.gender>, 17. 3. 2019).

Schuessler, Jennifer (2013) Criticism of a Classic Abound. *The New York Times*. 18. 2. 2013 (<https://www.nytimes.com/2013/02/19/books/50-years-of-reassessing-the-feminine-mystique.html>, 12. 3. 2019).

Smith, Joan (2008). Simone de Beauvoir: Letting down the sistehood. *The Guardian*. 10. 1. 2008 (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/jan/10/lettingdownthesisterhood>, 13. 3. 2019).

Sokačová, Linda (). Významné ženy a hnutí v historii feminismu. In: Valdřová, Jana – Formánková, Lenka – Rytířová, Kristýna a kol. (2004). *ABC feminismu* (Brno: Nesehnutí), s. 185.

Stacey, Judith (1983). The New Conservative Feminism. *Feminist Studies*, Vol. 19, No. 3, s. 559 – 583.

Stambach, Amy – Miriam, David (2005). Feminist Theory and Educational Policy: How Gender Has Been “Involved” in Family School Choice Debates. *Signs* Vol. 30, No. 2, s. 1633–1658.

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2004). Pragmatist Feminism (<https://plato.stanford.edu/entries/femapproach-pragmatism/#Conc>, 29. 3. 2019).

Stanford Encyclopedia of Philosophy (2007). *Liberal Feminism* (<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-liberal/#LibFem>, 11. 1. 2019).

Stavro, Elaine (1999). The Use and Abuse of Simone de Beauvoir. *The European Journal of Women's Studies* Vol. 6, s. 263–280.

Thompson, Denise (1991). *Reading Between the Lines: A Lesbian Feminist Critique of Feminist Accounts of Sexuality* (North Geelong: Spinifex Press).

Tiukało, Alicja (2012). The Notion of the Body and Sex in Simone de Beauvoir's Philosophy. *Human Movement* Vol. 13 (1), s. 78–85.

Tobach, Ethel (1994). Personal is Political is Personal is Political. *Journal of Social Issues*, Vol. 50 (1), s. 221–244.

Topini, Carolina (2014). Betty Friedan and The Feminine Mystique (1963): a Feminist Political Debate. *Academia.edu*. 20. 4. 2014 (https://www.academia.edu/6908803/Betty_Friedan_and_The_Feminine_Mystique_1963_a_Feminist_Political_Debate, 12. 3. 2019).

Wendell, Susan (1987). A (Qualified) Defense of Liberal Feminism. *Hypatia* Vol. 2 (2), s. 65–93.

Zerilli, Linda (2012). Feminist Theory without Solace. *Project MUSE* (<https://muse.jhu.edu/article/478360>, 29. 3. 2019).

9. RESUMÉ

The presented work called „*Liberal Feminism of Simone de Beauvoir and Betty Friedan - Comparative analysis and critical reflection*“ is mainly focused on the important ideas of these authors, which were written in their most important works *The Feminine Mystique* by Betty Friedan and *Le Deuxieme Sex*. This work analyzes their fundamental ideas in terms of several topics such as their perception of women's status in society or education, sexuality and especially their proposed solutions to these social problems.

To familiarize the reader with the submitted issues it is necessary to get acquainted with the basic facts about the second wave of feminism, its benefits and setbacks, in which liberal feminism has split off. One short passage of this work focuses on liberal feminism itself basic ideas and characteristics, which is important for understanding the context of the whole work. In the following chapters, when analyzing the works of the authors, We reveal their view of the structure of patriarchy and the social problems associated with it and We also discover their suggestions on how to resolve the patriarchy problem and problems of the structure of society. In the following chapters, it is necessary to compare the ideas of these authors and to subject them to criticism that flowed from all other directions of feminism of the second wave. In conclusion, the work presents an analysis of the main ideas of the authors on certain problems of society, their compression of their work and criticism of their ideas.